

A NÉGY ÉVES MEZŐGAZDASÁGI FŐISKOLÁK

FABER GYÖRGY

ügyvezető igazgatója az OMGE irodalmi és tanügyi szakosztályában
tartott előadása.

BUDAPEST, 1943

BETHLEN GÁBOR IRODALMI ÉS NYOMDAI RT. NYOMÁSA.

Felelős kiadó: Faber György.
Bethlen-nyomda Rt. Műszaki igazgató: Lombár László

A négy éves mezőgazdasági főiskolák.

Abban a körülményben, hogy az Országos Magyar Gazdasági Egyesület engemet kért fel a négy éves mezőgazdasági főiskolákról szóló előadás megtartására, annak a szerény munkásságnak az elismerését kell látnom, amelyet a gazdasági akadémiaák fejlesztése érdekében végeztem.

Bár tudom azt, hogy a lehető legrosszabb *captatio benevolentiae* az öndicséret, mégis méltóztassék elnézni, hogy előadásomat egy subjektív vonatkozással kezdjem.

Elhoztam magammal a Közteleknek egy régi, 1927. évből származó példányát, amelyben mint kezdő mezőgazdasági kamarai gyakornok életemnek egyik legelső cikkét írtam: „*A gazdasági akadémiaák átszervezése.*” címmel. Ebben a cikkben szórói-szóra a következőket írom:

„A mezőgazdasági tudományok rohamos fejlődése, a kísérletügy ágazatainak elszaporodása és mindig újabb és újabb kísérleti eredmények felszínre hozása feltétlenül szükségessé teszik az akadémiaák eddigi három éves szorgalmi idejének négy évre való felemelését.”

A cikk további részleteiben megokolom a négy évre való emelés és a főiskolai átszervezés szükségességét. Szerény cikkem 15 évvel ezelőtt a földművelésügyi minisztérium szakoktatási ügyosztályában nagy felháborodást keltett, de rossz néven vették a cikk megállapításait sokan mások is. Úgyannyira, hogy a kamaránál súlyos dorgálást kaptam és a névvel való cikkírástól eltiltattam. Nagy elégtétel számomra az, hogy megadatott, miszerint hivatalos előadója lehetek azon eszme megvalósulásának, azon tervezetnek, amelyet 15 évvel ezelőtt felvettem és amelyet a földművelésügyi minisztérium ugyanazon ügyosztálya készített, amely annak idején eszme felvetésemet perhorreskálta.

De nem azért hozom ezt fel, hogy szerény személyemet előtérbe állítsam, hanem főképen azért, hogy ezáltal is bizonyítsam, hogy a gazdasági akadémiaák teljes főiskolai kiépítése *régi probléma*, amellyel szakemberek és testületek már másfél évtized óta foglalkoznak. Szükségesnek tartom ezt különös nyomatékkel hangsúlyozni, mivel a földművelésügyi miniszter urat a törvényhozás mindkét házában többen azzal támadták, hogy az akadé-

miák négy évre való átszervezése felesleges és hiábavaló valami, nem más ez, mint nagyzási mánia az akadémiák részéről, konjunkturális színezetű és így teljességgel indokolatlan. Ezzel szemben a helyzet az, hogy az átszervezést már reges régen meg kellett volna valósítani, mert itt nem ötletszerű megoldásról, nem elhamarkodott lépésről, hanem egy régi keletű kérdés megoldásáról van szó.

Tisztában vagyok azzal, hogy a mezőgazdasági főiskolák ügye, úgy ahogy az ma van, még nyers anyag, ami nem a nagy nyilvánosság elé való. De igenis való a szakemberek elé és éppen azért, mivel a főiskolák ügye ma még a kiforrás állapotában van, haszonnal járhat a szakértő közönség bírálata. A gyakorlatot rendszeren meg szokta előzni az elmélet. A mezőgazdasági főiskoláknál azzal a különösséggel találkozunk, hogy jelen esetben a gyakorlat előzte meg az elméletet. Elméletileg ugyanis a mezőgazdasági főiskolák még nem alakultak meg. Kinevezett főiskolai tanárok még nincsenek, a dékáni hivatal még nem működik — ennek ellenére a gyakorlatban a mezőgazdasági főiskolák már kinyitották kapuikat, Magyaróvárott és Kolozsvárott megkezdték a negyedik évet, előadásokat tartanak, hallgatóik vannak, egy szóval működnek. És ez így is van jól.

Vannak, akik ebből a tényből kifolyólag korainak tartották, hogy a négyéves főiskolák szervezetét és tanmenetét megtárgyaljuk. Ezzel a felfogással, aimint ezt már említettem, nem érthetek egyet és itt hivatkozom dr. *Vutskits* György egyik kitűnő értekezésére, amelyben ezt írja: „*Az ilyen tervek alapos ismételt megfontolást és nyilvánosságot igényelnek*“

Amidőn az előadásra való felkérést elfogadtam, kijelentettem, hogy nem az én hivatásom interpretálni a főiskola ügyrendjét és tananyagát, mivel annak kidolgozásában részt nem vettem. Hivatott interpretátora csak az lehetne, aki a rendelet elkészítésében résztvett. Ebből a körülményből következik, hogy előadásom *bíráló jellegű* lesz. Ez a bírálat azonban építő, jóindulatú bírálat akar lenni, amely abból a szeretetből és megbecsülésből fakad, amellyel mindnyájan a régi Alma Mater iránt viseltetünk.

Úgy gondolom, akkor fogom fel helyesen feladatomat, ha mini kívülálló szakember, egyszerűen, minden cicoma nélkül, kritikái nézőpontból foglalkozom a kérdéssel.

Az első kérdés, amelyre meg kell felelnem:

Mi tette szükségessé az átszervezést?

1. Szükségessé tette elsősorban a *mezőgazdasági tudományok fejlődése*. Az utolsó évtizedekben a mezőgazdasági tudománynak szinte valamennyi ágazata olyan nagyfokú fejlődést mutat, hogy a régi óraszámok keretében az már nem adható elő. A talaj-élettan, a növény-biológia, a technika mind-mind óriási léptekkel haladnak előre. Az akadémiákon rendezett sokféle tanfolyam, a tejellenőri, gépkezelői, rét- és legelőművelési is azt bizonyítja), hogy az ok látásban hosszabb időtartamra van szükség.

2. Sürgette az átszervezést a *közszükséglet*. Különösképen a *mezőgazdaság fejlesztési törvény*. Nyilvánvaló, hogy ennek a korszakalkotó törvénynek csak akkor lesz hatása, ha mennyiségileg és minőségileg egyaránt elsőrangú végrehajtókkal rendelkezünk. Egy törvény sikere mindig a végrehajtáson múlik. A mezőgazdaság fejlesztő törvény főcélja a termelés mennyiségi és minőségi emelése. Világos tehát, hogy célt csak akkor érünk el, ha megfelelő számú kitűnően képzett szakembert tudunk a törvény intézkedéseinek az életben való megvalósítására munkába állítani.

3. *Zsúfolt óraszám*. A gazdasági akadémiák igyekeztek lépést tartani a tudomány haladásával, ezért növelték óraszámukat, új tantárgyakat iktattak a tanrendbe. Ennek folytán a régi délelőtti 4 óra helyett csaknem minden délelőttre 5 óra esett, sőt még délután is tartottak előadásokat. Tanárookra és hallgatókra egyaránt terhes volt a zsúfolt óraszám, a hallgatók alig-alig tudtak már megbirkózni a hatalmas tananyaggal, amit mindennél jobban igazol az utóvizsgák feltűnő módon való elszaporodása. Felmerült tehát a szüksége annak, hogy egy kis levegőt vigyünk a tanrendbe és megritkítsuk az órarendet. (Sajnos, ezt a célt, amint később látni fogjuk, egyenlőre nem értük el a 4 éves tantervben sem.)

4. *A hallgatók számának elapadása*. Egyetlen olyan főiskola sincs, ahol a hallgatók számának olyan feltűnő hullámszámaival találkozunk, mint a gazdasági akadémiákon.

Ezt mutatja az alábbi kimutatás:

1921—22 ¹⁾	1931—32	1940—41 ^{a)}	1941- ²⁾
tanév	tanév	tanév	tanét
1384 hallgató	315	393	548
1942—43			
tanév			

732 (a IV. évvel 865)

*) Debrecen, Keszthely, Magyaróvár) Kolozsvárral.

Láthatjuk a fenti kimutatásból, hogy 1921—1931-ig, tehát 10 év alatt a hallgatók létszáma csaknem az 1/5-re zuhant le. 1931—1936-ig egy kis emelkedés tapasztalható, majd az 1934:X. t.-c. hálása folytán újabb csökkenés, 1940-től Kolozsvár visszaitélivel és az ösztöndíjakkal ismét gyors emelkedés. Különösen nagy az ugrás az utolsó tanévben. Csupán az első három évfolyamot véve figyelembe, a létszám emelkedése 184 fő, a negyedik év figyelembevételével pedig 317 fő.

Két-három évvel ezelőtt az első évre ismét csak 30 hallgató iratkozott. A negyedik évre Kolozsvárott 53, Magyaróvárotl. 80 hallgató kérte felvételét. Érdekes, hogy Magyaróvárott és Kolozsvárott, egy kivételével, minden harmadéves hallgató beiratkozott a negyedik évre. Ez a körülmény is igazolja a negyedik év megnyitásának létjogosultságát. De még jobban igazolja az, hogy sokan beiratkoztak a negyedik évre a korábban végzett okleveles gazdák közül is. Hogy a negyedik évre beiratkozott 53-as és 80-as szám mennyire magas, azt megvilágosítja a harmadévesek létszámával való összehasonlítás. A harmadéven ugyanis csupán 25—30 hallgató lelhető.

Kétségtelen, hogy az utóbbi évek hallgató létszámának emelkedése a mezőgazdasági diploma fokozódó megbecsülésének és a négyéves főiskolai kiépítés hírének köszönhető. Csupán csak „hír”-ről szólhatunk, mert hiszen hivatalosan meg sem hirdették a negyedik évre való felvételt, csak szájról-szájra járt a hír, de ez máir elég volt ahhoz, hogy ilyen impozáns számú beiratkozó legyen.

A fokozódó elnéptelenedésnek az akadémiai oklevél kisebb képesítőereje volt az egyik okai. Ha számításba vesszük, hogy az 1940—41. tanévben az első évfolyamra Magyaróvárait 36-an, Debrecenben pedig 35-en jelentkeztek s gondolunk arra, hogy a harmadik év végéig jó néhányain mindig „elhullanak. a kezdő létszámából, akkor megállapíthatjuk, hogy egy-egy akadémián 30 diplomát sem adtak volna ki a jövőben, ha változás nem történik. (Még reménytelenebb a kép aikkor, ha megemlítjük, hogy pl. Keszthelyen 16 leányhallgató volt az első éven s a társakadémiákon is felszökött a leányhallgatók száma. Ezáltal a várható férfi-diplomások még kisebb számot képviselnének.

Feltétlenül szükség volt tehát az átszervezésre, mert különben ai mezőgazdasági felső oktatás teljes csődbe került volna.

5. *A megnyirbált képesítés (193A:X. t.-c).* Ez ai szerencsétlen törvénycikk, amely joggal a gazdasági akadémiák szégyenparagrafusának nevezhető, annyira degradálta az akadémiákat, hogy diplomájuk mindössze földbirtokosnak és gazdatisztnak képesített. A t.-c. 7. §-a koporsóba helyezte az akadémiai diplomát s bár a koporsó födelét később kinyitották, a régi képesítő erőt az akadémiai diploma többé nem szerezte vissza. Ennek folytán

egyedül a mezőgazdasági egyetem maradt meg, mint olyan intézmény, amely teljes képesítő erővel bíró diplomát ad végzettjei kezébe. Agrár hazánkban, amelyben azelőtt 5 gazdasági akadémia adott teljes képesítésű oklevelet, semmiképpen sem elégséges, hogy hai ilyen ai jövőben csak egyetlen; intézmény nyújt. (Az akadémiai hallgatóknak mindössze 1%-a szerezte meg az egyetemen az „okl. mezőgazda“ címet.)

Szükség volt tehát a gazdasági akadémiák olyaiténképpen való átszervezésére, hogy ezek ismét minden pályára képesítő oklevelet adjanak ki.

A mezőgazdasági egyetem létesítése óta szinte állandó volt a viszálykodás az egyetem és az akadémiák között. Az egyetem minden áron arra törekedett, hogy neveltjei magasabb képesítést és megkülönböztetést nyerjenek. Az egyetem és a/ akadémiák között először próba házasság, későbbben pedig érdek-házasság kötött, amely azonban egyik félre nézve sem volt szerencsés. Egészen különös és példa nélkül álló kompromisszumok és megoldások keletkeztek. Volt idő, amikor az okleveles gazdák 1 év alatt, volt idő, amikor 1½ év alatt végezheték el az egyetemet, ahol hol három, hol négy szigorlatot kellett tenniük, azokból a tárgyakból is, amelyekből a gazdasági akadémiákon már vizsgáltak. Az egyetem kevés többlet tudást nyújtott az okleveles gazdáknak, mivel az akadémiai tárgyakat kellett jórészt ismételniük, ahelyett, hogy inkább jogi és közgazdasági jellegű tárgyakra feküdtek volna rá. Nincs azért csudálkozni való azon, hogy az egyetemi teljes képesítést az akadémiai hallgatóknak mindössze néhány százaléka szerezte meg. Volt idő, amikor az egyetemi hallgatóknak az első évet valamelyik akadémián kellett tölteniük. Ekkor olyan furcsaságok történtek, hogy az egyetemre beiratkozott, de az első évet valamelyik akadémián (öltő hallgató nem akart vizsgaszamenni az egyetemre, hanem a második évet az akadémián óhajtotta folytatni. Ez az összeköttetés sem bizonyult tehát jónak és csúfosan megbukott.

A házaselek memorandumokban támadták egymást, egyetemi és főiskolai tanárokhoz nem nagyon méltó hangnemben. Szinte stabilizálódott a háború az egyetem és az akadémiák között, amely semmiképpen sem volt a mezőgazdasági felső oktatás hasznára. Megérett tehát a helyzet arra, hogy ebben a rosszul sikerült érdekházasságban a válóper megindíttassék és a válás végleg kimondassék. A gazdasági akadémiákat teljes mértékben függetleníteni kell az; egyetemtől és viszont. Mindegyik fejlődjék a maga útján, haladjon a saját vágányán. Az eddigi marakodás helyett nemes vei-seny legyen a két intézmény között. Ezt azonban csak úgy érhetjük el, hogy ha a gazdasági akadémiáknak visszaadjuk oklevelük régi képesítő erejét és négy évre való felemelesükkel egyetemben kiépítjük teljes értékű főiskolai jellegüket

6. *A tanár-utánpótlás biztosítása.* Elengedhetlenné tette az átszervezést a tanár-utánpótlás biztosítása is. Ugyanis nem csak a hallgatók létszáma apadt el az utóbbi időben, de ami még ennél is szomorúbb, a tanárok létszáma is alaposan megfogyatkozott. Az utánpótlás, a fiatalabb generáció szinte megszűkött az akadémiákról. A gazdasági akadémiai igazgatók emlékiratából ismeretes, hogy Magyaróvárról néhány év alatt 20 gyakornok és tanársegéd távozott el. Ezt a káros és romboló hatású folyamatot csak úgy lehet megakadályozni, hogy ha az akadémiai tanárok részére is biztosítjuk az egyetemi, illetőleg főiskolai státust. Csakis ebben az esetben remélhetjük azt, hogy a jövőbeni tanárai megütik azt a nívót, amelyet az elmúlt korszak tanárai képviseltek.

7. *Sürgette az átszervezést az örvendetes területgyarapodás is.* A visszacsatolt területekre nagy csomó okleveles gazdát kellett vezényelni, a gazdasági felügyelők, gazdasági tanárok száma rohamosan emelkedett, az utánpótlásban azonban már itt is mutatkoztak a bajok.

8. Végül megadta a lökést az átszervezésre a *kolozsvári gazdasági akadémia visszakerülése.* Minden más szemponttól eltekintve, már magában véve az a tény, hogy a kolozsvári gazdasági akadémiát még az oláhok is nem is négy, hanem öt évre fejlesztették, eléggé megindokolja a fejlesztés elkerülhetetlenségét. A régi kolozsvári alma-mater mint a „felső-mezőgazdasági tudományok akadémiaja. tulajdonképpen 5.4 éves volt a megszállás alatt. Akik a kolozsvári akadémia megnyitásán résztvettek, tudják, hogy visszakerült magyar testvéreink körében milyen rossz vért szült, hogy az akadémiát három éves tanulmányi idővel nyitották meg. Ebben visszafejlesztést és valami kisebb rangú intézményt láttak. Ennek tudható be, hogy első ízben mindössze 35-en iratkoztak be a három évfolyamra együttvéve. Tehát nekünk magyaroknak már csak presztízs szempontból is fent kell tartanunk, illetőleg meg kell honosítanunk a négyéves tanulmányi időt, nehogy alkalmat adjunk az oláh sajtónak olyirányú megtévesztő propagandára, hogy a híres agrár-Magyarország, a nagy kultúr-állam nem szentel annyi időt a mezőgazdasági tudományok (iktatására, mint a románok.

A mezőgazdasági főiskolák szervezeti szabályzata.

A mezőgazdasági főiskolák létesítéséről első ízben a mezőgazdaság fejlesztési törvény emlékezik meg. (1942 :XVI. t.-c. 4. §.) Az itt lerögzített alapelvek figyelembe vételével a Budapesti Közlöny 1942 október hó 18-i számában jelent meg a m. kir. földművelésügyi miniszter 232.056/1942. számú rendelete a mezőgazdasági főiskolák szervezeti szabályzatának kihirdetéséről. Magyarország kormányzója 1942. évi október hó 7. napján kelt elhatározásával jóváhagyta a mezőgazdasági főiskolák felállítására és szervezetük meghatározására vonatkozó szabályzatot.

A szervezeti szabályzatot csak lényeges vonatkozásokban, egészen röviden ismertetjük.

Az 1. §. szerint a gazdasági akadémiák fokozatosan 8 fél-évre terjedő tanulmányi idejű mezőgazdasági főiskolákká szervezettek át.

A tanári kar tagjai *nyilvános rendes és nyilvános rendkívüli tanárok*. Alkalmazásuk, szolgálati viszonyaik és illetményeik tekintetében a tudományegyetemek tanáira vonatkozó rendelkezések irányadók.

A tudományos segédszemélyzet körébe a tanári kar javaslata alapján kinevezett, illetőleg megbízott *intézeti tanárok és tanársegédek tartoznak*. Ezek fizetés szempontjából az állami középiskolai tanárokkal esnek egy tekintet alá. A tanársegédek első ízben a X. fizetési osztálynak megfelelő illetményekkel két évre kapnak megbízást.

A főiskolák ügyeit a tanári kar a dékán elnöklésével kari ülésben intézi. A kari ülés tagjai a nyilvános rendes és a nyilvános rendkívüli tanárok.

A *kari ülés* megválasztja a dékánt, tárgyalja az összes tanulmányi ügyeket, javaslatot tesz a tanszékek betöltésére megbízott előadók alkalmazására, stb. A hallgatók fegyelmi ügyeiben fegyelmi hatóságot gyakorol. Határoz tandíjkezdmények, külföldi oklevelek honosításai tárgyában, összeállítja a költségvetési előirányzatot.

A *dékánt* a kari ülés a főiskola nyilvános rendes tanárai közül titkos szavazással, a jelenlévők kétharmad szótöbbségével

egy tanévre választja. Ugyanazt a tanárt a szavazatok háromnegyed többségével a következő évre is meg lehet választani. Egymást követő két éven túl dékáni tisztelet senki sem viselhet. Ha a szavazás sikertelen, akkor a dékánt a földművelésügyi miniszter nevezi ki. A dékánt akadályoztatása esetén a prodékán helyettesíti.

A nyilvános rendes és rendkívüli tanárokat pályázat, vagy meghívás alapján a földművelésügyi miniszter előterjesztésére a kormányzó nevezi ki. A főiskolák tanárai más tanszékre, vagy más mezőgazdasági főiskolákhoz csak pályázat útján nevezhetők ki.

A kari ülés javaslatára a földművelésügyi miniszter egyes tantárgyak előadásával állandó, vagy ideiglenes minőségben a főiskola kötelekén kívülálló *szakembereket* is meghívhat.

A főiskolai tanulmányok ideje 8 féltre osztott *négy tanulmányi év*. A tanulmányi év első fele szeptember hó 1. napjától január hó 31. napjáig, második fele február hó 1-ől június hó 30-ig tart.

A 4 éves oklevél.

A főiskolák azok részére, akik nyolc féltre át tanulmányokait folytattak, a kötelező kollokviumokat és a négy szigorlatot sikerrel kiállották, az alábbi szövegű oklevelet adják ki:

„Anyakönyvi szám:

Az oklevél sorszáma:.....

Mi

a i MAGYAR KIRÁLYI
MEZŐGAZDASÁGI FŐISKOLA DÉKÁNJA ÉS TANÁRI KARA
..... urat (úrhölgyet), aki
.....országban, vármegyében
.....községben (városban) év
..... hónapjának . . . napján születeti és a
vaillást követi, miután a mezőgazdasági főiskolák rendes hallgatói részére megszabott előadásokon és gyakorlatokon nyolc féltre keresztül résztvett, a kötelező kollokviumokat és a szigorlatokat sikerrel kiállotta és ezzel tanulmányait a i
magyar királyi Mezőgazdasági Főiskolán tanévben
befejezte, a mezőgazdasági tudományokban és azoknak gyakorlati alkalmazásában képzettséget tanúsított, a
ránk ruházott jognál fogva

okleveles mezőgazdának

elismerjük és valljuk.

Ennek hitelül ezl az oklevelet részére kiadjuk és a
 i magyar királyi Mezőgazdasági Főiskola
 pecsétjével, valamint aláírásunkkal ellátjuk.

Kelt 19 . . évi.....hó . . napján,

a magyar királyi a kari ülés jegyzője.
 Mezőgazdasági Főiskola dékánja.'

(függőpecsét)..

Az oklevélben a képesítési fokozatok: „kitűnő“, „jó“ és
 „megfelelő“

A 3 éves oklevél.

A főleg gyakorlati irányú felsőbb mezőgazdasági képzettség
 megszerzése végett, a mezőgazdasági főiskolákban hat félévre
 osztott három tanulmányi év áll fenn azoknak a hallgatóknak
 részére, akik a főiskolai mezőgazdasági képzéshez szükséges
 oklevelet nem kívánják megszerezni.

Az ilyen hallgatóknak a hal félévre terjedő tanulmányok
 elvégzése, a kötelező kollokviumok és a szigorlatok sikeres kiállása
 után a főiskolák az alábbi szövegű oklevelet adják ki:

„Anyakönyvi szám:

Az oklevél sorszáma:

Mi

a i MAGYAR KIRÁLYI
 MEZŐGAZDASÁGI FŐISKOLA DÉKÁNJA ÉS TANÁRI KARA
 úrnak (úrhölgynek), aki ,
 országban, vármegyében,
 közsében (városban) év.....hónapjának
 . . . napján született és a.....vallást követi, miután
 az előadásokon és a gyakorlatokon hat féléven keresztül résztveit,
 a kötelező kollokviumokat és a szigorlatokat sikerrel kiáltotta és
 ezzel a gyakorlati irányú felsőbb mezőgazdasági tanulmányait a
 magyar királyi Mezőgazdasági Főiskolán.....tanévben
 eredménnyel befejezte, a ránk ruházott jognál fogva
 ezt, az 1900:XXVII. törvénycikk 24. és 27. §-ában meghatározott
 gaizdatiszti állásokra képesítő

oklevelet

kiadtuk.

Kelt 19 . . - é v ihó . . napján,

a i magyar királyi a kari ülés jegyzője.
 Mezőgazdasági Főiskola dékánja.

(függőpecsét)..

Az oklevélben a képesítési fokozatok: „kitűnő“ „jó“ és
 megfelelő..

A kolozsvári és a magyaróvári gazdasági akadémiák átszervezése.

Az ismertetett rendelet azzal végződik, hogy a földművelésügyi miniszter külön rendelettel állapítja meg, mely akadémiákra és mikor kell alkalmazni az új szabályzatot.

A Budapesti Közlöny 1942 november 20-i számában jelent meg a földművelésügyi miniszter 232.500/1942. számú rendelete a kolozsvári és a magyaróvári gazdasági akadémiáknak mezőgazdasági főiskolákká való átszervezéséről. E szerint az ismertetett szervezeti szabályzatot az 1942/43. tanévtől kell alkalmazni a kolozsvári és a magyaróvári akadémián, amelyek ezentúl mint m. kir. mezőgazdasági főiskolák folytatják működésüket.

A főiskolák első dékán és prodékán választókari ülését abban a hónapban kell megtartani, amikor a főiskolák nyilvános rendes tanárainak létszáma legalább a hármat eléri.

A szervezeti szabályzat bírálata.

Az új szervezeti szabályzat értelmében a gazdasági akadémiák, mini mezőgazdasági főiskolák, bizonyos autonómiát kapnak és ügyeiket ezentúl saját maguk intézik. Ez a körülmény felszabadulást jelent a gyámság alól. Megszűnik az eddigi, több tekintetben középiskolaszerű rendszer.

Az igazgatói rendszer megszűnése.

Egyik leglényegesebb változtatás az igazgatóságról a dékánátusra való áttérés. Az igazgatói rendszer megszűnése mindem vonatkozásban üdvös hatású lesz. A földművelésügyi miniszter által kinevezett „igazgató. anakronizmus volt már korunkban, amikor csaknem valamennyi főiskolán más rendszert vezettek be. *A középiskolás igazgató rendszer sok bajnak volt a kútforrása.* Sok háborúságnak volt az oka. Megszüntetése biztosítani fogja a békét a tanári karban. Mivel az igazgatót a miniszter nevezte ki s az igazgató ebben a minőségében nyugalomba vonulásáig megmaradt, pozíciója túlságos megkülönböztetést jelentett tanártársaival szemben. Kínos esetek fordultak elő a múltban. De ezekkel nem kívánunk foglalkozni. Minden személyeskedés nélkül, tisztára elméleti vonalon méltatjuk az igazgatói rendszer megszűnésének előnyeit. Az igazgatói rendszer alkalmas volt, különösen a tanári kar fiatal tagjaiban, a szervilizmus felkeltésére. Ez a jövőben megszűnik. A dékán nem lesz mumus senki előtt sem. A dékánban nem fog felébredni az uralkodni vágyás emberi ösztöne. Hiszen tudja, hogy megbízatása csak pünkösdi királyság. Nem fog megkövetelni hajbókolást, mert tudja, hogy az múlandó, egy, vagy két évre pedig nem érdemes a személyi értéken túlmenő tiszteletadást megkövetelni senki részéről sem. Itt nem a vezető személyiségnek kijáró hivatalos tiszteletadást érijük, hanem azt a közéletünkben elburjázott és a szolgáltság határait súroló tisztelettevést (sokszor inkább széptevést), amely- Ivei hazánkban a stabilizált helyzetű hivatalvezetőket körülveszik Erejüket vesztik a minisztériumba való besúgások is, mivel azoknak a jövőben nem igen lesz értelmük.

Nem lesz „igazgató-párt. és „ellenzék., nem lehet derékba törni a tanárok karrierjét, kiölni ambícióját, nem lesz foganatja a szekatúrának.

A tanári kar tagjai felé is igen üdvös ezen avult rendszer likvidálása.

A tanároknak nem lesz szükségük arra, hogy a jövőben megjártsszák a „jó fiú“ szerepét, protekciót hajszoljanak az igazgatói stallum elnyerésére. Megszűnik az igazgatóságra való törekvés. És megszűnik a mellőzés keserű érzése. Eddigélé ugyanis minden igazgatói kinevezés fájó sebei ütött azoknak lelkében, akik rangidősebbek voltak, vagy magukat. — akár joggal, akár anélkül — érdemesebbnek tartották a bizalomra.

Egy-egy igazgatói kinevezéssel eddig a tanárt kikapcsolták tudományos munkásságából. Már pedig a tanár hivatása nem az adminisztrálás, hanem a tudomány ápolása. Volt igazgató, aki egy órát sem adott elő hosszú éveken keresztül, csupán csak adminisztrált. Főiskolán ez tarthatatlan állapot. Akit dékánna megválasztanak, az egy-két évre kapcsolódik ki csupán, azután elmélyülhet ismét tudományában.

Dékán helyett rektort!

Kifogásoljuk, hogy a szervezeti szabályzat a főiskolai élére dékánt állít. Ezt a rendelkezést mihamarabb meg kell változtatni és ha kiépül a teljes jogú főiskola, akkor a dékán helyébe rektort kell választani.

Teljesen érthetetlen előttünk, miért nem rektorról szól a szabályzat. Köztudomású dolog, hogy a „*dékán*“ megjelölés annyit jelent: *egyetemi karok feje*. A *rektor* megjelölés: *igazgató, vezető, kormányzó*.

Teljesjogú főiskola élén csakis rektor lehet. A dékán megjelölés azt sejteti, hogy a főiskola nem teljes jogú. Dékánnak csak ott van helye, ahol *függő helyzettel* találkozunk. Ahol dékán van, ott keressük a rektort. A fölöttest. Helyénvaló a dékán a jogakadémiaán, ahol nem kapnak a hallgatók teljes kiképzést és tanulmányaikat a rektor vezetése alatt álló egyetemen kell folytatniok.

A dékáni rendszer tehát kisebbitést és függőséget jelent. Egyetlen indok sincs, ami okadatolná a szervezeti szabályzat ezen intézkedését. *Az állatorvosi főiskolának is rektora volt.* Ha valaki talán azt az ellenvetést tenné, hogy azért indokolt a rektor helyett a dékán, mert a mezőgazdasági főiskolák nem adnak doktorátust és így még nem százszázalékosan kiépültek, akkor erre azt feleljük: itt van a *képzőművészeti főiskola*, amely szintén nem ad doktorátust, de a feje mégis rektor és nem dékán. Agrár hazánkban talán nem kifogásolható, hogy ha legalább annyi súlyt óhajtunk biztosítani az agrár főiskoláknak, mint a képzőművészetinek. Ez nem hiúság kérdése, hanem tekintély és presztizs kérdése. Ha a mezőgazdasági főiskolák élén dékán marad, akkor

rangsorolásban a képzőművészeti főiskola titán fognak következni. Ez pedig talán meg sem méltó helyezés, akár a múltat, akár a jelentőséget tekintjük.

Miután nemcsak hazánkban, de széles c világon egyetlen olyan önálló, legmagasabb képesítési nyújtó főiskola sincs, amely dékán vezetése alatt állana, ragaszkodunk a hibás rendelkezés korrigálásához.

Helyesnek tartanók, ha a dékán, illetőleg a rektor nem egy évre, hanem *két évre* lenne megválasztva és annak leteltével még újra két évre megválasztható volna. Első pillanatban ez a kívánságunk talán ellentétben lévőnek látszik az igazgatói rendszerrel kapcsolatban kifejtett véleményünkkel. Figyelembevéve azonban a mezőgazdasági főiskolák körülményeit, tárgyilagos megítéléssel a két éves dékánátust tartjuk célravezetőnek. Az átmenet, a fokozatos fejlődés, a tangazdaság indokolja a két éves dékánátust. Az egyetemen: szerves világ van. A mezőgazdasági főiskolán: szerves világ van. A gyakorlatiasság, a valódi élettel való intenzívebb kapcsolat, a tangazdaság felügyelete, építkezések, tervek végrehajtása, költségvetés és mindezekért a felelősség egyaránt a hosszabb lejárátú dékánátus mellett szól. Azelőtt a műegyetemen is kétévenként választották a rektort. (Megengedhetőnek találnók azt is, hogy a jelenlegi igazgatók, akiknek kiváló érdemeik vannak az átszervezés terén, *kivételesen* nyugalomba vonulásukig megválaszthatók legyenek dékánnak — természetesen a kívánatosnak tartott 2—2 éves időszakkal. *Huhira* 25 évig volt rektor. — A fontos, hogy ne kinevezés, hanem választás útján történjék a főiskolai vezető szék betöltése.)

A miniszteri rendelet szerint akkor választandó dékán, hogy ha legalább három nyilvános rendes tanára van a főiskolának. Miután a költségvetésben még nincs beállítva a főiskolai státus, így késlekedni fog a nyilvános rendes tanárok kinevezése és a dékán megválasztása is. Ezért jónak tartanók, hogy ha addig is, ainíg szabályszerűen megválasztható lesz a dékán, ideiglenesen is, felsőbb megbízatás alapján, dékán vezetné a főiskolát igazgató helyett. Az „igazgató“ megjelölést minél hamarabb el kell tüntetni.

Magántanárokat!

Rendkívül helyes a szervezeti szabályzat azon rendelkezése, amely külső szakembereknek előadókként való megbízatását teszi lehetővé. Ez azonban még nem elég. Adjuk meg a főiskolásoknak a jogot a magántanári képzésre. Átmeneti intézkedésnek elfogadhatjuk az előadói rendszert, mert óriási jelentőségűnek tartjuk, hogy külső szakemberek (kísérletügyi tudósok, gazdatisztek) átadhatják nagy értékű tudásukat a hallgatósnak.

Doktorátust!

Az átszervezés befejezése után adják meg a mezőgazdasági főiskoláknak a doktorátusi jogot. A jelenlegi tervezet szerint a mezőgazdasági főiskolák okleveles mezőgazdái a műegyetem mezőgazdasági-szakán kaphatnak doktorátust. Tehát nem alma materükben, hanem egy *idegen főiskolán* folyamodhatnak a doktorátusért, ott kell letenniük a doktori szigorlatokat, ott kell beadniük doktori disszertációjukat. *Ez a megoldás nem méltó a mezőgazdasági főiskolák múltjához.* A mai mezőgazdasági főiskola évszázados fejlődés betetőzése. A dicső múltú főiskolákat nem szabad kiskorúaknak nyilvánítani. *Fonák dolog, hogy egy évszázados múltú intézmény fiait doktorátus szerzésére egy mindössze húszéves múltú intézményhez küldje.* Ezt ismerje el magasabbrendű fórumnak és magáról kiállítsa a szegénységi bizonyítványt, elismerje, hogy nem alkalmas doktorátus adására.

A mezőgazdasági főiskolák átszervezésükkel olyan tökéletes tanmenetet adnak, a követelményeknek minden tekintetben oly annyira megfelelnék, hogy a doktorátus adásának jogát vétek volna megtagadni tőlük.

Amöddig doktorátust a főiskolák nem adnak, addig még mindig mindig függő helyzetben vannak, addig még mindig fenn áll az érdekházasság az egyetemmel. Az érdekházasságnak ezt a utolsó csökevényét mielőbb le kell nyesni, a kapcsolatot ebben a vonatkozásban is fel kell bontani. A főiskolák dicső akadémiai múltjukkal *jogot nyertek a doktorátus nyújtására.* Ezzel tartozunk nagykorúságainknak.

És itt ismét hivatkozunk a állatorvosi főiskolára, amely szintén adott doktorátust.

Lealacsonyító volna a főiskolákra, hogy ha ezt a jogot el nem nyernék s neveltjeiket kitennék annak a valószínűen nem kedvező fogadtatásnak, amelyben az egyetemen mint doktorandusok részesülni fognak.

Olaszországban öt mezőgazdasági főiskolai van és mindegyik ad doktorátust. A német mezőgazdasági főiskolák szintén.

Áthelyezések megszűnése.

Igen helyeseljük azt a rendelkezést, hogy főiskolai tanár más tanszékre, vagy más mezőgazdasági főiskolához csak pályázat útján nevezhető ki. Ezzel megszűnik az eddig dívó áthelyezés. Ez is egyike volt a középiskolaszerű szervezet büntető eszközeinek és elkésérítője sok tanár életének. A múltban olyan esetek is előfordultak, hogy gazdasági akadémiai — tehát főiskolai — tanárt mezőgazdasági középiskolához, sőt földműves iskolához helyeztek át.

A 3 éves tanulmányi idő.

A hároméves főiskolai oklevélnél hibáztatjuk, hogy csupán „oklevelet“ adnak ki és nem nevezik meg világosan, hogy az illetőt „okleveles gazda“ vagy „okleveles gazdaliszt“ megnevezés illeti-e meg.

A hároméves tanulmányi idő után való oklevél kiadását átmenetileg helyeseljük. De csak átmenetileg!

Egyelőre a gazdatisztekben mutatkozó hiány és a különleges állapotok indokoltá teszik ezt a rendelkezést. Általában véve azonban nem fogadhatjuk el azt a vélelmet, hogy a földbirtokosoknak és a gazdatiszteknek elégséges 3 év is! Ne becsüljük le a földbirtokos tevékenységét és a gazdatiszt munkakörét! A gazdatiszti pálya univerzális pálya! A földbirtokos és a gazdatiszt: Jogász, mérnök, biológus, technikus, kereskedő, állatorvos stb. egy személyben, a későbbiek során mind kevesebb ideje van az utánképzésre, feltétlenül szükséges tehát, hogy a főiskolán minél szélesebb körű tudáshoz jusson.

A mai világban különben sem lehet előre megmondani, hogy kiből mi lesz? Állandó hullámzást látunk a gazdatiszti, a tanári és a gazdasági felügyelői pályákon. A gazdatisztból tanár lesz, a gazdasági felügyelő visszamegy gazdatisztnak. Évek multával, amikor máir férfiú lett és családot alapított a hallgató, sok nehézséggel jár újból beiratkozni a negyedik évre, csak azért, mert pályát akar változtatni. Sem idő, sem pénz, sem idegek nincsenek ehhez. Azért adjunk mindenkinek befejezett végzettséget.

Keszthely és Debrecen is főiskola legyen!

Nem tehetünk ellenvetést amiatt, hogy egyelőre csak a magyaróvári és kolozsvári akadémiák lettek négy éves főiskolák. De igenis elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy a keszthelyi és a debreceni gazdasági akadémia addig is, amíg három éves marad — főiskola legyen. A fokozatos átalakulást csakis így tudjuk biztosítani. Közös nevezőre kell hozni valamennyi intézményt. Tehát no főiskolák és akadémiák, hanem csakis főiskolák legyenek. Két négy éves főiskola és két egyelőre három éves főiskola. (Németországban is vannak három éves főiskolák.)

Különben furcsaságok és zavarok támadnak. A három éves akadémia kiépítése több lesz, mint a három éves főiskoláé. A gazdasági akadémiák ugyanis képesítenek gazdasági felügyelői és kamarai tisztviselői állásokra is. A három éves mezőgazdasági főiskolák ellenben csupán gazdatiszti állásra képesítenek.

Hogy ha tehát két éven belül az akadémiák nem lesznek főiskolák, akkor a fenti tarthatatlan állapot következik be.

Éppen azért a zavarok elkerülése végett és az igazság érdekében két évig a szerzett jogok alapján meg kell hagyni a régi

képesítést a főiskolai három év után is. 1942. őszén ugyanis a hallgatók még a gazdasági akadémiára iratkoztak be (hivatalosan még nem jelent meg a főiskolai rendelet) Magyaróváron és Kolozsváron is, tehát abban a hiszemben, hogy három év után az ismert képesítő erejű oklevelet nyerik el. Méltánytalanság volna azért, ha három év után teljesen megnyirbált képesítő erejű oklevelet kapnának csupán.

A helyzet csak így rendezhető. A gazdasági akadémiák nyilvánvalóan tiltakoznának, hogy ha jelenlegi képzésüket megsorbítanák. Viszont tarthatatlan állapot volna, hogy a főiskola három év után kevesebbre képesítsen, mint az akadémia.

Summa-summárum: a mezőgazdasági főiskolák még két éven át ugyanolyan képesítő erővel felruházott oklevelet adnak ki 3 tanulmányi év után is, mint jelenleg a gazdasági akadémiák. Utóbbiak szerveztessenek át főiskolákká, hogy hallgatóik már az új tanulmányi rend szerint nyerjenek kiképzést és így az egyöntetűség biztosítva legyen.

Egy másik furcsaság, hogy lesznek akadémiák: főiskolai tanárokkal és lesznek főiskolák: akadémiai tanárokkal. A főiskolai státusba ugyanis a tanároknak csak egy részét veszik át kezdetben, s mivel a legidősebb tanárok Keszthelyen és Debrecenben működnek, így ők lesznek a főiskolai tanárok, hacsak méltánytalanságot nem követnek el velük szemben. Ezért van szükség a sürgős státus-rendezésre.

Tanulmányi rend.

A m. kir. mezőgazdasági főiskolákon az egyes félévekre előírt tantárgyak és azok kötelező heti óraszámja.

	I. félév.						Heti óraszám	
							elmélet	gyakorlat
Fizika	—	—	—	—	—	—	2	1
Mezőgazdasági kémia	—	—	—	—	—	—	5	3
Gazdasági növénytan	—	—	—	—	—	—	4	3
Gazdasági állattan	—	—	—	—	—	—	3	—
Geológia	—	—	—	—	—	—	4	2
Gazdasági földrajz	—	—	—	—	—	—	2	—
Földmértan	—	—	—	—	—	—	2	—
Közgazdaságtan	—	—	—	—	—	—	4	—
Közjogi alapismeretek	—	—	—	—	—	—	2	—
Gyakorlatok a tangazdaságban	—	—	—	—	—	—	—	8
Gyakorlatok a kertészetben	—	—	—	—	—	—	—	2
Korszerű honvédelem kérdései	—	—	—	—	—	—	2	—
Kötelező testnevelés és levente kiképzés	—	—	—	—	—	—	—	4
Összesen:							30	23

	II. félév.						Heti óraszám	
							elmélet	gyakorlat
Fizika	—	—	—	—	—	—	2	—
Mezőgazdasági kémia	—	—	—	—	—	—	5	3
Gazdasági növénytan	—	—	—	—	—	—	4	3
Gazdasági földrajz	—	—	—	—	—	—	2	—
Földmértani gyakorlatok	—	—	—	—	—	—	—	2
Kultúrtechnika	—	—	—	—	—	—	2	—
Meteorológia és éghajlatlan	—	—	—	—	—	—	3	—
Általános örökléstan	—	—	—	—	—	—	2	—
Közgazdaságtan	—	—	—	—	—	—	4	—
Magyar közigazgatási jog	—	—	—	—	—	—	2	—
Gyakorlatok a tangazdaságban	—	—	—	—	—	—	—	8
Gyakorlatok a kertészetben	—	—	—	—	—	—	—	2
Korszerű honvédelem kérdései	—	—	—	—	—	—	2	—
Kötelező testnevelés és levente kiképzés	—	—	—	—	—	—	—	4
Összesen							28	22

	III. félév.				Heti óraszám	
					elmélet	gyakorlat
Mezőgazdasági mikrobiológia	—	—	—	—	2	—
Növényélettan	—	—	—	—	4	—
Növénykórtan	—	—	—	—	3	—
Növények állati kártevői	—	—	—	—	3	2
Háziállatok bonctana	—	—	—	—	2	2
Gazdaságtörténet	—	—	—	—	4	—
Talajtan	—	—	—	—	3	2
Növénytermesztéstan	—	—	—	—	2	—
Mezőgazdasági géptan és elektrotechnika	—	—	—	—	3	—
Gazdasági építészet	—	—	—	—	2	—
Kertészet és szőlőművelés	—	—	—	—	2	2
Gyakorlatok a tan gazdaságban	—	—	—	—	—	6
Kötelező testnevelés és levele kiképzés	—	—	—	—	—	6
Összesen					30	20

IV. félév.

Növénytermesztéstan	—	—	—	—	4	2
Növénynemesítéstan	—	—	—	—	3	—
Rét- és legelőműveléstan	—	—	—	—	2	2
Növénykórtan	—	—	—	—	3	2
Háziállatok élettana	—	—	—	—	2	—
Baromfitenyésztés	—	—	—	—	2	2
Takarmányozástan	—	—	—	—	4	—
Mezőgazdasági géptan és elektrotechnika	—	—	—	—	4	2
Gazdasági építészet	—	—	—	—	2	2
Kertészet és szőlőművelés	—	—	—	—	3	2
Gyakorlatok a tan gazdaságban	—	—	—	—	—	6
Kötelező testnevelés és levele kiképzés	—	—	—	—	—	6
Összesen					29	26
Ajánlott tárgy: Gyógynövényismeret					2	

V. félév.

Növénytermesztéstan	—	—	—	—	2	2
Erdészet	—	—	—	—	3	—
Állattenyésztéstan	—	—	—	—	3	2
Mezőgazdasági kémiai iparok	—	—	—	—	4	3
Magyar magánjog	—	—	—	—	2	—
Agrárpolitika	—	—	—	—	3	—
Szövetkezeli ismeretek	—	—	—	—	3	—
Mezőgazdasági kereskedelemtan	—	—	—	—	2	—
Gyakorlatok a tan gazdaságban	—	—	—	—	—	6
Kötelező testnevelés és levele kiképzés	—	—	—	—	—	6
Összesen					22	19

A hat félévet végző hallgatók részére:

Mezőgazdasági üzemtan — — —	5	—
Mezőgazdasági- és keresk. számvitel	3	—
Mezőgazdasági üzemtan és szeminárium — — — — — — —	—	2
Mindösszesen	30	21

VI. félév.

Növénytermesztéstan — — — —	2	2
Állattenyésztéstan — — — —	3	2
Tejgazdaságtan — — — — —	3	2
Háziállatok egészségtana és kórtana	5	1
Mezőgazdasági kémiai iparok — —	4	2
Kereskedelmi és váltójog — — —	2	—
Agrárpolitika — — — — —	3	—
Gyakorlatok a tangazdaságban — — —	—	6
Kötelező testnevelés és levente kiképzés	—	6
Összesen	22	21

A hat félévet végző hallgatók részére:

Mezőgazdasági üzemtan — — —	5	—
Mezőgazdasági- és keresk. számvitel	3	2
Mezőgazdasági üzemtan és szeminárium — — — — — — —	—	2
Mindösszesen	30	25

VII. félév.

Borgazdaságtan — — — — —	2	—
Mezőgazdasági üzemtan — — — —	5	—
Mezőgazdasági üzemtan és szeminárium — — — — — — —	—	2
Mezőgazdasági- és keresk. számvitel	3	2
Mezőgazdasági statisztika — — —	2	—
Mezőgazdasági kereskedelemtan —	2	—
Növénytermesztési politika — — —	2	—
Növénytermesztési szeminárium — — —	—	(2)
Állattenyésztési politika — — — —	2	—
Állattenyésztési szeminárium — — — —	—	(2)
Tejgazdasági szeminárium — — — — —	—	(2)
Magyar magánjog (telekkönyvi jog, birtokrendezés) — — — — —	3	—
Földművelésügyi igazgatás — — —	2	—
Pénzügyi jog — — — — — — —	3	—
Pedagógiai alapismeretek — — — —	2	—
A mezőgazdaság fejlesztésének különleges kérdései — — — — —	2	—
Gyakorlatok a tangazdaságban — — —	—	6
Kötelező testnevelés és levente kiképzés	—	6
Összesen	30	22

	VIII. félév.	
	elmélet	Heti óraszám gyakorlat
Mezőgazdasági üzemtan — — —	5	—
Mezőgazdasági üzemtan és szeminárium — — — — — — —	—	2
Az üzemi tanácsadás módszerei —	3	—
Mezőgazdasági és kereskedelmi számvitel — — — — — — —	3	2
Piackutatás — — — — — — —	2	—
Növénytermesztési szeminárium —	—	(2)
Takarmányozási szeminárium — — —	—	(2)
Mezőgazdasági szociálpolitika — —	2	—
Földművelésügyi igazgatás — —	2	—
A népies mezőgazd. oktatás módszerei	2	—
Üzleti levelezés, irat- és szerződés szerkesztés — — — — — — —	—	2
Az élelmiszerek kémiája és konserválása — — — — — — —	—	2
Halgazdaság — — — — — — —	1	—
Öntözéses gazdálkodás — — — — —	2	—
A mezőgazdaság fejlesztésének különleges kérdései — — — — —	2	—
Az ellenőrzés, a hibakutatás és a begyakorlás módszerei a mezőgazdasági üzemben — — — — —	2	—
Gyakorlatok a tangazdaságban — — —	—	6
Kötelező testnevelés és levente kiképzés —	—	6
Összesen	28	24

Szigorlatok.

- I.
 1. Mezőgazdasági kémia.
 2. Gazdasági növénytan.
 3. Közgazdaságtan.
- II.
 1. Háziállatok bonctana és háziállatok élettana.
 2. Növényélet és növénykórtan.
 3. Mezőgazdasági géptan és elektrotechnika.
- III.
 1. Növénytermesztéstan.
 2. Állattenyésztéstan.
 3. Mezőgazd. kémiai iparok (beleértve a borgazdaságtant.)
 4. Agrárpolitika (beleértve a mezőgazd. szociálpolitikát.)
- IV.
 1. Mezőgazdasági üzemtan.
 2. Magyar magánjog (földbirtokjog, telekkönyvi jog és birtokrendezés.)
 3. Földművelésügyi igazgatás.

A tanulmányi rend bírálata.

Miben különbözik a 4 év a 3-tól?

Milyen többletet ad a IV. év ?

A közöli tanulmányi rend hosszas és beható tanácskozások eredménye. *A tanulmányi rend pedagógiai és didaktikai szempontból szinte tökéletesnek mondható.* De csak elméletileg. Ha ugyanis gyakorlati szemszögből vizsgáljuk egy főiskola tanrendjét, akkor menten megállapítjuk, hogy a tantrend készítői túl sokat markoltak. Szemünkkel végigszaladva egy órarendet, szinte meghökkenve látjuk, hogy reggel 8-tól délután 6 óráig egy óras ebédszünetet kivéve, minden óra kockája be van táblázva valamely tantárggyal, vagy gyakorlattal. Az a bizonyos levegősítés tehát, amelyei egyik cél gyanánt megjelöltünk, a 4 éves főiskoláknál nem következett be. Az órák és gyakorlatok halmozása egy cseppet sem kevesebb, mint § 3 éves akadémiáknál. Első kifogásunk tehát a tanulmányi renddel szemben az, hogy *túl sok az óra.* Régebben déli 12 órakor befejeződtek a előadások. Most reggel 8 órától csaknem mindig 1 óráig tartanak. Délután pedig a gyakorlatok, szemináriumok, de ezenkívül még elméleti órák is vannak. Ha az; emberi elme kapacitása πικρότερον χρησιμότερον μέτρον εὐνοίας nagyobb volna, akkor λίτρω örömmel üdvözlőnék ezt a tanrendet, amely, ismételjük, a legkörültre tekintőbb gondossággal készült, mivel azonban az emberi elme befogadó képessége véges, így komoly kételyeink vannak az iránt, meg tud-e ezzel a hatalmas tananyaggal birkózni a hallgatóság? Mint vallásos ember gondolok, a Biblia szavaira: „*A tudás határai megvannak szabva.*” Mint filozófiával foglalkozó gondolok a görög bölcs axiómájára: „ *(Mindened dolognak mértéke az ember.)*”

Hiába tehát a sok szép tárgy, a nagy részletezés, ha egyszer az ember értelmi erejét meghaladja. *Heti 30 óra elméletet és 20—25 óra gyakorlatot* találunk a tanulmányi rendben. Ezzel szemben a mezőgazdasági egyetemen többnyire heti 25 óra elméletet állapíthatunk meg, a tanrendben, Németországban pedig 20—24 a heti óraszám.

Általában az újabb pedagógiai irányzat szerint a tananyagot inkább összezsugorítják, mint tágítják Németországban is órasökkenést hajtottak végre. A középiskolákban is csökkenetik az óraszámot.

A 15 évvel ezelőtti 28 tantárggyal szemben a 4 éves főiskolán 55 *tantárgyat* találunk. A mezőgazdasági egyetemen 45 tantárgy, Németországban szintén 45 tantárgy szerepel a tanrendben.

A sok óraszám miatt félünk, hogy megszűnik a gazdasági akadémiák egyik legfőbb erőssége: az *előadások kötelező hallgatása*. Ilyen nagy óraszám mellett ugyanis felmerül a kérdés: mikor tanuljanak a hallgatók? Ha rendszeresen készülnek, nemcsak a kollokviumok és a szigorlatok előtt, de máskor sem tudnak minden órát hallgatni, minden gyakorlaton részt venni, ami pedig nagyon nagy hiba.

Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy a fiatalságnak szórakozásra, sportolásra is van szüksége. Mikor mulasson, mikor szórakozzék, mikor foglalkozzék a szépnemmel, ha nem a 20-as években? Főiskolákon nem szabad úgy megnyomorítani túlon túl való igénybevétellel a hallgatókat, mint ahogy azt a középiskolákban teszik. A mértéken felüli megterheléssel az ész elveszti fürgeségét. Egy író szerint az emberi koponya ma: kultúr-szemétdomb. Ne erre törekedjünk!

A főiskola célja az, hogy megadja az *alapot*. Megfelelő elméleti és gyakorlati képzettséget. Mélyenjáró speciális tudást nem kell adnia. Az életben szerezzük meg önképzés útján azt a különleges többlettudást, amelyre hivatásunk szempontjából szükségünk van. A fontos az alap, hogy legyen mire építeni. Kár annyi mindennel megtömködni a hallgatók fejét, úgyis kiszáll az belőle. Nem kész tanárt, nem kész kísérletügyi szakembert hivatása nevelni a főiskolának.

Nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy a nagy óraszám felvételeért és egyes tantárgyak túlétékeléséért nem a tanulmányi rend Szerkesztői at hibásak, mivel ők kényszerhelyzetben voltak. Gáncs tehát nem érheti őket, kárhoztatni inkább azt a szituációt] lehet, amelyben el kellett készíteniök a tanulmányi rendet. A mezőgazdasági főiskolai tanrend összeállításánál a szerkesztők kénytelenek voltak figyelembe venni a mezőgazdasági egyetemet, már pedig a tanulmányi rend ott nem a legjobb.

A zsúfolt tanrendért tehát nem érheti szemrehányás a szerkesztőket. Ha nem alkalmazkodnak, akkor nem ad az egyetem doktorátust. Ezért kell a doktorátust a főiskoláknak megadni és az egyetemmel minden kapcsolatot megszüntetni. Akkor kialakíthatják a tanrendjüket úgy, ahogyan akarják.

Óvatosan és a hasznossági szempontok figyelembevételével kell eljárni az egyes tantárgyak óraszámának megállapításánál, nem pedig len „l“art pour l'art. alapon. Túlétékelést látunk: a Jogi, közgazdasági és a kémiai tárgyaknál.

Vigyázzunk, hogy a főtárgyak ne szenvedjenek kárt a mellékeltárgyak miatt, úgy, mint az a középiskolákban is történt. Ma is

fájó érzéssel gondolok arra, hogy a szigorú görög tanár miatt nem foglalkozhattunk annyit irodalomtörténettel, világtörténelemmel, mint amennyit az általános műveltség miatt is kellett volna, mert esztelenül a görög rendhagyó ígéket kellett magolnunk és a görög nyelvben brillíroznunk. A főiskolákon a szaktárgyakat részesítsük előnyben.

Jogi tantárgyak.

A jogi tantárgyak megoszlás a következő:

Közjogi alapismeretek (I. félév: 2 óra).

Magyar közigazgatási jog (II. félév: 2 óra).

Magyar magánjog: (Telekkönyvi jog, birtokrendezés (V. félév: 2 óra, VII. félév: 3 óra).

Kereskedelmi és váltójog: (VI félév: 2 óra).

Pénzügyi jog (VII. félév: 3 óra).

Összesen félévenként: 14 óra.

Egy évre vonatkoztatva ez 7 órát jelent. Azelőtt 3 óra volt. Természetes, hogy a régi óraszámnak emelkednie kellett, hiszen a jogi és közgazdasági tárgyak nagyobb óraszámában való előadása volt egyik célja a 4 évre való terjeszkedésnek. Egy kicsit azonban mégis sokaljuk az óraszámot.

Közgazdasági és agrárpolitikai tárgyak:

Gazdasági földrajz (I félév: 2 óra, II. félév: 2 óra).

Közgazdaságtan (I. félév: 4 óra, II. félév: 4 óra).

Gazdaságtörténet (III. félév: 4 óra).

Agrár politika (V. félév: 3 óra, VI. félév: 3 óra).

Szövetkezeti ismeretek (V. félév: 3 óra).

Mezőgazd. kereskedelemtan (V. félév: 2 óra, VII. f. ó.: 2 óra).

Mezőgazdasági statisztikai (VII. félév: 2 óra).

Növénytermelési politika (VII. félév: 2 óra).

Állattenyésztési politika (VII. félév: 2 óra).

Földművelésügyi igazgatás: (VII. félév: 2 óra, VIII. f. é.: 2 ó.)

Piackutatás (VIII. félév: 2 óra).

Mezőgazdasági szociálpolitika (VIII. félév: 2 óra).

Ezeknek az óráknak összesítése félévenként *43 órát* tesz ki. Azelőtt az akadémián: *4 óra* volt. A haladás tehát óriási. Soknak tartjuk a közgazdaságtant, a gazdaságtörténetet és csökkentést kívánnánk a többi óraszámoknál is.

Kémiai tárgyak:

Mezőgazdasági kémia (I. félév: 5 óra, II. félév: 5 óra).

Geológia (I. félév: 4 óra).

Mezőgazdasági kémiai iparok (V. félév: 4 óra, VI. félév: 4 ó.)

Élelmiszerek kémiája és konzerválása (VIII. félév: 2 óra).

összesen 24 óra félévenként.

Tizenöt évvel ezelőtt volt: 3 óra kémia, 1 órai ásványtan, 3 óra technológia. Összesen tehát 7 óra. A változás tehát itt is jelentékeny. A nagy kémikus németek a mezőgazdasági kémiát csak 3 órában adják elő. A mezőgazdasági kémiát 5 óráról 3 órára, a geológiát 4 óráról 2 órára lehelne csökkenteni.

A tanulmányi rendből megállapítható, hogy megszűnt a régi rendszer, amely szerint az I. éven adták elő az *alaptárgyakat*, a II. évben a *szaktárgyakat*, a III. évben az összefoglaló *zárótárgyat*. A jogi, közgazdasági tárgyak a négy évfolyamon egyenletesen vannak elosztva. Ez helyes. Pedagógiai szempontból egészen helyfelen lett volna az az elgondolás, hogy a három év tananyaga szinte maradjon változatlan és a negyedik évben csupa jogi és közgazdasági tárgy legyen beiktatva.

Alapvetőleg megváltozott a helyzet az első éven is. Az első év tulajdonképpen a gyakorlati év helyett lett bevezetve. Éppen azért régebben csak három napon át volt elméleti előadás, a hét másik három napján a gazdasági tanteremben és a gazdaságban tartózkodtak a hallgatók. A mostani órarendekben csak egy délelőtt van gazdasági gyakorlat. És ezen kívül két délután. Az első éven korábban *6 tantárgy* volt mindössze, most *14 tantárgy* szerepel.

Jellemzi a tanulmányi rendet a tantárgyak szétbontása. Ezt az alaptárgyaknál és a szaktárgyaknál egyaránt észlelhetjük. A növénytermelés például most feloszlik talajtanra, növénytermesztés-tanra, rét- és legelőművelés-tanra és növénytermelési politikára.

Új tantárgyak, amelyek az egyetem órarendjén
nem szerepelnek.

1. Mezőgazdasági statisztika.
2. Pedagógiai alapismeretek.
3. A mezőgazd. fejlesztésének különleges kérdései.
4. Üzemi tanácsadás módszerei.
5. A népies mezőgazdasági oktatás módszerei.
6. Üzleti levelezés, írat és szerződés szerkesztés.
7. Az élelmiszerek kémiája és konzerválása.
8. Az ellenőrzés, a hibakutatás és a begyakorlás módszerei a mezőgazdasági üzemben.
9. Piackutatás.
10. Halgazdaság.
11. öntözéses gazdálkodás.

Agro-pedagógia.

Rendkívül örvendünk a „*Pedagógiai alapismeretek*” tantervbe vételének. Ennek azonban alkalmazott *agro-pedagógiának* kell lennie. Ezt a terminus technikust *Szentiványi* Béla piarista főkörmányzó használta először az 1940. év folyamán tartott

Gazdatiszti Továbbképző Tanfolyam alkalmával elmondott előadásában. Agro-pedagógiai ismeretekre nemcsak a tanároknak, hanem a gazdasági felügyelőknek, érdekképviseleti tisztviselőknek, sőt a gazdatiszteknek is szükségük van. Hiszen valamennyien oktatnak, nevelnek. Ma már nemcsak a tanárok, hanem a gazdasági felügyelők, mezőgazdasági kamarai tisztviselők, birtokosok és gazdatisztek is állandóan előadásokat tartanak, tanfolyamokat vezetnek.

A pedagógiai ismereteknek azonban nem csupán előadások tartása szempontjából van jelentősége, hanem a gyakorlati üzemeztetés alkalmával is nagy hasznosságú tényezőt jelent annak birtoklása. A gazdatiszt, amikor rendelkezik, amikor valamely új talajművelési, vagy növénytermelési eljárást vezet be, amikor a munkák elvégzését ellenőrzi, a teljesítményeket számonkéri, eközben oktató tevékenységet is fejt ki. Az emberek teljesítőképességét, az életkorok jelentőségét, az emberi tehetség figyelembevételét, az egyes eljárások megértetését, a munkabeosztást, a gazdasági cselédeknek képességeik és hajlamuk szerinti foglalkoztatását egészen más alapokon és eredményesebben eszközözi, hogy ha agro-pedagógiai ismeretekkel rendelkezik. A fegyelmezésben, a munkásokkal való bánásmódban, a cselédek között való igazságtevésben mind-mind szüksége van az agiro-pedagógiai tudásra.

Arról tehát, hogy ez kell-e vagy nem, vitatkozni sem lehet. Állítjuk azonban, hogy ennek a nagyfontosságú tantárefvnek előadása csak akkor lesz gyümölcsöző, hogy ha *megfelelő előadó* kezébe adják. Nem érne sokat, ha mondjuk, a helybeli gimnáziumból kérnének kölcsön egy tanárt. Kétségtelenül nehéz kérdés megfelelő előadó találása, mert csak olyan férfiú tudhatja megfelelőképpen előadni e stúdiumot, akinek megvan a pedagógiai képesítés mellett a külső mezőgazdasági gyakorlata is. Ilyen felkészültségű szakember nincsen sok, de ezért egy-kettő található. Gondolunk itt egy *Szentiványi* Bélára, aki mögött tanári múlt és két évtizedes főtiszti tevékenység áll, ilyen férfiú hivatott az agro-pedagógia előadására. Ha ilyen férfiakat meg lehet nyerni a katedrára, akkor kiszámíthatatlan értékű lesz a tantárgy bevezetése. Csínján kell bánni a pedagógiai tudomány adagolásával, nem szabad szem elől téveszteni, hogy mezőgazdasági középiskolai és kereskedelmi végzettséggel is iratkozhatnak a főiskolára, tehát olyan hallgatók is vannak, akiknél a filozófia propaedeutika hiányával is számot kell vetni.

A mezőgazdaság fejlesztésének különleges kérdései.

„A mezőgazdaság fejlesztésének különleges kérdései. tantárgy bevezetése szintén igen üdvös. Itt nyílik alkalom *külső szakemberek* meghívására. Mivel a tudomány nemcsak ismeret-halmaz, hanem örökös kutatás is, kik volnának hivatottabbak előadásra, mint akiknek az élete a folytonos kutatás — a kísérletügyi

tudósok, a gazdatisztek. E tantárgy bevezetésével a főiskola megtalálja az állandó kontaktust a gyakorlati élettel, módjában lesz a legfrissebb kutatási eredményeket, gyakorlati tapasztalatokat, újszerű eljárásokat a hallgatósággal megismertetnie. így valóban bekapcsolódhatik a főiskola, illetőleg a jövő mezőgazdasági értelmiség, a mezőgazdaság-fejlesztés létfontosságú kérdéseibe.

A legnagyobb mértékben helyeseljük ezt a rugalmas megoldást, ezt a liberális keretet, ahol nincs megkötöttség, amely mellett a főiskola vezetősége szabad elbírálás alap jár meghívhatja az arra alkalmas szakembereket speciális tudásuk publikálására. Ebben a keretben bővebben és korszerűbben lehet előadni azokat az ismereteket is, amelyek előadására külön tantárgy nincs, de nem is szükséges, amelyek azonban a mezőgazdaság fejlesztés teendőivel szorosan kapcsolatosak. így pl. az agrár-szervezetek (kamarák, mezőgazdaság fejlesztő egyesületek, stb.) mezőgazdaság fejlesztő működése.

Nagyon megszívlelésre méltó *Groffits* Gábor igazgatónak a mai javaslatára, hogy állítsanak fel ezzel a tantárggyal kapcsolatosan Magyaróvárott egy „*Mezőgazdaság fejlesztés eszközeit kutató intézet*“-et, amelynek hivatása lenne minden homályos kérdésben világosságot deríteni, külső szakemberek által felvetett újításokat kielemezni, kikísérletezni. Ez egy tanácsadó szerv volna egyben, amelyhez a földművelésügyi minisztérium bátran odautalhatna minden kellőképpen nem tisztázott kérdést. A szakmunka nagy-szerű megszervezését vinné véghez ez az intézet, amely mindenben végleges és megbízható szakvéleményt adna.

A népies mezőgazdasági oktatás módszerei,

E tantárgy bevezetése már az új idők jele. Nagyrészt állnak erre nézve is azok a megjegyzések, amelyeket a pedagógiai alapismeretekkel kapcsolatosan lefektettünk. E tantárgy keretében bizonyos *retorikát* is kellene tanítani. E tantárgy bevezetése által kifejleszhető lesz a helyes érzék a népies előadások tartásához. Mivel nem mindenki született szónok és nem mindenkinek van meg a helyes érzéke és tapintata ahhoz, miképpen kell közeledni a néphez, milyen módon lehet az elvont fogalmakat előképzettség nélküli hallgatóság előtt érthetővé tenni, hiánypótlónak nevezhetjük ezt az újítást. Mily nagyszerűen fejt ki *Pömecki József* „*Gazdasági Fellendülésünk Útja*.” című művében ennek beláthatatlan következményeit még érdekvédelmi téren is. Sok nagy tudású okleveles gazda magabazárja tudását, gazdag tapasztalatait, mert nem fejlesztették ki érzékét annak közkinccsé tételére. Hányan szerénykednek és hallgatnak, pedig nekik volna igazán értékes mondanivalójuk. Az élőlőszóval való bánnitás hiányának tulajdonítja *Pörnecki* a mezőgazdasági érdekeknek az ipari és kereskedelmi érdekekkel szemben való háttérbe szorulását is.

Az ellenőrzés, a hibakutatás és begyakorlás módszerei a mezőgazdasági üzemben.

Egészen újszerű „Az ellenőrzés, a hibakutatás és a begyakorlás módszerei a mezőgazdasági üzemben. c. tantárgy, amelynek előadása a VII—VIII. félévre heti 3 órában van kitűzve.

E tantárgy szükségességét *dr. Vutskits* György gazd. akad. tanár külön tanulmányban fejtegeti és *72 pontba* foglalva közli a tananyag vázlatát is. *Dr. Vutskits* György a tantárgy célját a következőkben ismerteti:

„Az ellenőrzés, a hibakutatás és a begyakorlás módszerei a mezőgazdasági üzemben. című tantárgy tulajdonképeni célja az, hogy az általános üzemszervezési elveken és a normál esetek megoldásán túlmenő képei adjon az üzemről, hogy kiemelje az üzem dinamikai mozzanatait és előkészítse az üzemi tanácsadás oktatását. Ez a tantárgy az agrár irányú főiskolák pozitív felépítésű oktatási rendszerével szemben a hibákat, a hiányokat keresi. Ugyanis *attól, aki nem tudja felismerni a hibákat, nem várható se a termeléstechnikai eljárások, se az üzemmenet tökéletesítése.* Pedig jó üzemi eredmény a részteendők tökéletes kivitele nélkül nem várható. Ennek a tantárgynak tehát az a rendeltetése, hogy *az ellenőrzés, a hibakutatás és a korrekció eszméit belevigye minden termeléstechnikai tantárgyba,* még ott is, ahol erre esetleg nem fordítanak kellő figyelmet és hogy tudatossá tegye azt, hogy az alapvető természettudományi tantárgyak is részben csak arra szolgálnak, hogy a termeléstechnikai eljárások és az üzemmenet tökéletesítésének a megalapozását képezzék..

A tananyag *72* pontos vázlatából az alábbi néhány megjelölést közöljük: *Az ellenőrzés:* Az üzemvezetés ismeretelméleti, akarati és cselekvés elméleti mozzanatai. — A termeléstechnikai és az üzemi összefüggések dualizmusa és ellentétei (pl. termeléstechnikai szempontból lehet valamely többletmunka még indokolt, üzemi szempontból azonban már nem). — Az ellenőrzés észrevevő és ismeretszerző mozzanatai. — Az ellenőrzés állal nyújtható segítség. — A kereskedelmi forgalom gyors, jogkövetkezményekkel járó ellenőrzési kényszere. — Az ellenőrzés fő célja annak a megállapítása, hogy az üzemmenet és az üzemmenet részei célkitűzéseinkkel megegyeznek-e. — A tájékozódást kereső és teljesítmények fokozására szolgáló ellenőrzés — A védekező lépéseket előkészítő és a szociális szempontokat érvényrejuttató ellenőrzés. — A térbeli, időbeli, mennyiségi és minőségi változások megfigyelése és felhasználása az ellenőrzés keresztülvitelénél. — Az üzemvezető személyes jelenlétét megkövetelő alkalmak. — A kezdeti és a befejező fázis ellenőrzésének különös jelentősége. — Az előkészületek és a készenlét ellenőrzése. — A munkaidő veszteségek ellenőrzése és kiküszöbölése. — Hatósági utasítások, megállapo-

dások, használati utasítások, az elővigyázati rendszabályok betartásának ellenőrzése. — Az ellenőrzés eredményeinek felhasználása. — A szükséges intézkedések és változtatások megtétele. — A váratlanul és az észrevétlenül foganatosítandó ellenőrzés esetei. — Az ellenőrzés eredményének fokozása. (Megismételt, állandó ellenőrzés.)

A hibakutatás: A termék technikai és az üzemi hibák megkülönböztetése. — A hibahatás kettőssége. (A kár és a zavar.) — Az üzemszervezési hibák. — Az üzem funkció-hibái. — A kalkulációs eredetű hibák. — A beszerzésnél és a raktározásnál elkövetett tárgyi és üzleti hibák. — A hatásokban, tehát az utólag is felismerhető és az utólag már észre nem vehető hibák. — A termeléstechinikai eljárásokhoz való alkalmazkodás elmulasztásából eredő hibák. — A kezdeményezés hiányából eredő hibák. — A változtatásoknál előálló hibák. — A lúlszervezés (az intézkedések túlkombinálásának) hibái. — A sorrend — és az egyidejűség hibák. — A szorosan vett munkamenet hibái. — (Felesleges mozdulatok, üres, ki nem használt részidők, torlódások.) — Az üzem folyamatosságát megszakító hibák. — A késedelemből és az elstetésből eredő hibák. — Tájékoztatósi hibák. — Az üzemi szükséglet megállapításánál elkövetett hibák. — Az eladások, a szerződések alkalmával elkövetett hibák. — A gazda paissziv magatartásából eredő hibák az adókivetéssel, a földadó kataszterrel és a telekkönyvvel kapcsolatosan. — Az üzemvezető teendői, a csak különleges szakértelemmel felismerhető, illetőleg leküzdhető hibák esetén.

Az üzemmenet tökéletesítése: A hibák felismeréséből eredő újítások. — Az üzemi periódusok meghosszabbítása és megrövidítése. — A legmegfelelőbb megoldás keresése az adott viszonyok között és az adott üzemben. — A kipróbálás. — A begyakorlás szerepe az üzemmenet tökéletesítésénél. — Az utasítások megértésének fontossága. — A begyakorlás fázisai. — A megfigyelés, a megismétlés, a leegyszerűsítés. — Csoportképzés a begyakorlás céljaira. — A vezetés és az ellenőrzés tökéletesítése.

E kivonatos tartalmi közlésből mindenki láthatja, hogy ennek a tantárgynak az előadása *különleges képességeket és tudási kíván*. Értelme csak akkor lesz e tantárgy előadásának, ha olyan kézbe kerül, aki tud vele bánni. Nem állítunk nagyot, ha azt mondjuk, hogy legalább tíz éves mezőgazdasági gyakorlatra, ezenkívül pedig mélyenjáró termeléstechinikai és üzemi elméleti ismeretekre van szüksége annak az előadónak, aki jó lelkiismerettel vállalkozni mer e tananyag előadására. Mindezekon felül filozófiai elmélyülés, fejlett kritikai érzék, eleven észjárás és mindenekfelett gyakorlatias gondolkodásmód a szellemi kellékei annak, hogy valaki sikerrel megállja a helyét a katedrán az

ellenőrzés, a hibakutatás és a begyakorlás módszereinek ismeretében.

Dr. Vutskits György tanulmányában válaszol azoknak is, akik nem helyeslik a tantárgy bevezetését. Figyelemreméltó az a megállapítása, hogy általános kívánság a gazdálkodás hatékonyabb ellenőrzése, azért állítják be a gazdasági felügyelőket, újabban a községi elöljárókat. — „Mit végeznek ezek a szakközegek tulajdonképen? Ellenőriznek, a hibák után kutatnak, a korrekció céljából tanácsokat és utasításokat adnak. Nem feltűnő az, hogy a szakkörök és a közvélemény ellenőrző szakközegeket követelnek, de azzal senki sem törődik, hogy az ellenőrzés módszerei is ezzel egyidejűleg tökéletesíttessenek?

A jó tanár.

A főiskolai oktatás sikere elsősorban *személyi feltételekhez* van kötve. Hiába a szép tanrend, ha nincs megfelelő oktató személyzet. Biztosítani kell, hogy a mezőgazdasági főiskolákon kiváló tanári kar működjék! *Nagy asszisztenciát kell biztosítani, főképen a gyakorlati bemutatások végrehajtására.*

Egy országgyűlési képviselő azt mondta a képviselőházban, hogy ezentúl kevesebb óraszámmal, de magasabb fizetéssel fognak a régi akadémiai tanárok előadni. A valóság éppen fordítva van. Több óraszámot adnak le ugyanakkora fizetéssel! És ez az, aminek meg kell szűnnie! *Tarthatatlan állapot, hogy egy főiskolai tanár 10—12 elméleti órát adjon elő egy héten.* Ez nemcsak határtalan megterhelés, de a tudomány-szakokban való elmélyülés és az eredmény szempontjából képtelenség is! *Berlinben 60 tanár ad elő a főiskolán.* Szaporítandó tehát a tanárok és a tudományos segédszemélyzet száma.

Főiskolai tanárul a szakemberek elitjét kell megnyerni. A jövőben fordítsanak az illetékesek nagyobb figyelmet két eddigelé meglehetősen elhanyagolt tényezőre: 1. az előadói készségre, 2. a termelés-technikai tantárgyaknál a mezőgazdasági gyakorlatra.

Akinek nincs megfelelő előadói készsége, akinek nincs meg a rátermettsége arra, hogy tudását átplántálja hallgatóira, az lehet kiváló elméleti tudós, vagy gyakorlati gazda, de nem lehet jó tanár! Tanárnak csak olyan egyén való, akinek olyan előadói képessége van, hogy azzal a hallgatók figyelmét le tudja kötni. Akinek előadása alatt a hallgatók ásítognak, regényt olvasnak,, vagy unalmasan a levegőbe nézegetődnek, az nem való a katedrára. Az előadásnak csak akkor van értelme, hogy ha az *maradandó nyomokat* hagy. Az előadó szavainak bele kell vésődnie a hallgatók lelkébe. Mindnyájunknak bőséges tapasztalatai vannak ezen a téren. Mennyivel erősebbeknek érezzük magunkat évtizedek elmúltával is azokban a tantárgyakban, amelyeket jó előadóképességgel rendelkező tanár adott elő, mint azokban, akiknek előadásait nem tudják figyelni. A tanárnak éreznie kell, hogy megértik-e szavait. Nem szabad abba belenyugodnia, hogy értetlenül álljon hallgatósága előtt. A tanárképzésnél, a tanárok meghívásánál, kinevezésénél ennek a szempontnak sokkal nagyobb

jelentőséget kell tulajdonítani a jövőben, mintha ahogyan az eddig történt.

A másik a gyakorlat kérdése. Gazdasági akadémiaiaink éppen azért töltötték be feladatukat olyan jelesen, mert a termelés-technikai tantárgyakat olyan tanárok adták elő, akik huzamos uradalmi gyakorlattal is rendelkeztek. Nem szabad a katedrára ereszteni olyan tanárt, akinél hiányzik a külső gyakorlat. Eredményes oktatást ilyenről nem várhatunk. Az elméleti oktatásba bele kell ágyazni a gyakorlati tapasztalatokat, minden regulát a mezőgazdasági életben előfordult esetekkel kell alátámasztani, Goethe mondja, hogy: „*A tudományt nagyon hátráltatja, hogy a tudósok részben azzal foglalkoznak, amit nem érdemes tudni.*” Ez a megállapítás az elefántcsonttoronyba zárkózott tudósokra vonatkozik. A mezőgazdasági főiskolákra nem ilyenek kellene! Gyakorlati érzékű, gyakorlati ismeretekkel bíró tudósok, akik a célt tekintik és nem esnek abba a hibába, amit Goethe oly bölcsen kárhozt. t. Olyan tanárok kellene, akik átérzik, hogy pl. a *növénykörtant* nem a kórtani tudomány kedvéért kell előadni, hanem azért, hogy annak alapján a hallgatók *növényvédelmet* tudjanak.

Előterbe helyezendő a mezőgazdasági főiskolák tanári karában a kettős diploma birtoklása is. Az akadémiaikon már eddig is bevezették, hogy pl. a « állattenyésztési tantárgyakat gazdasági akadémiai és állatorvosi oklevéllel bíró tanárok, a jogi és közgazdasági tantárgyakat gazdasági akadémiai és jogi végzettséggel bíró tanárok adják elő. Az alaptárgyknál sem árt a bölcsészeti és a gazdasági végzettség. Erre is vannak példák. Ennek a felfogásnak teli úrrá lenni továbbra is.

Nem dicséretreméltók az olyan tanárok, akik előadásait olvasva, vagy állandóan jegyzeteikbe pislogva tartják meg, A tanárnak tudományát *sajátjává* kell tenni, egyéniségén átszűrni, önön magában *élménnyé* átalakítani és csak ezek után közrebecsátani. A tananyagának *tudássá* kell a tanárban átalakulni, szinte feloldódni. Aki valamit igazán tud, az el is tudja mondani. Aki jegyzeteiből puskázik, annak csak ismeretei vannak, de nem tudása. Ez pedig nagy különbség!

Különleges gond fordítandó a *gyakorlati tanszék* betöltésére. Gyakorlati tanszék vezető-tanár csak olyan egyén legyen, aki nagy uradalomban mint segédtiszt és mint intéző már működött.

A tanárok feladataul jelöljük meg azt a *Szentiványi Béla* élfal annyit hangsúlyozott elvet is, hogy a főiskola ne csak ismereteket közöljön, hanem *neveljen* is. Neveljen *nagyobb kari öntudatot*. Vegyünk példát a mérnököktől és az orvosoktól. Több kari önérzettel hagyják el a hallgatók az Alma-Mater falait! Neveljék bele a hallgatókba az együvértartozás tudatát, a diploma megbecsülését.

A gyakorlati oktatás kérdése.

A gyakorlati oktatás helyes véghezvitele egyik legfontosabb, de egyben egyik legnehezebb kérdése is a mezőgazdasági főiskoláknak. A kérdés megítélésénél általában két ellentétes felfogással találkozunk. Vannak, akik megelégszenek az ú n. „sétálással”, a pusztá szemlélődéssel, vannak, akik annak a hívei, hogy a hallgatók minden gyakorlati munkát saját kezűleg végigcsináljanak. Felfogásunk szerint a középutat kell választani! Az a helyes, amit *Csiky* László gazd. akad. tanár hirdet egyik munkájában, hogy a hallgatók a *legfontosabb munkákat* begyakorolják.

Előzetes gyakorlatot!

Ismeretes, hogy amikor még kétévesek voltak a gazdasági tanintézetek, akkor egy év előzetes gyakorlatot kívántak meg beiratkozás előtt. Amikor három évre emelték a tanintézetet, illetőleg akadémiát, akkor elejtették az előzetes gyakorlati esztendő, mivel ezt volt hivatva pótolni az első év a maga tangazdasági gyakorlatával. Hogy a gyakorlati évet pótolja-e a tangazdasági gyakorlat, erre nézve a vita még ma is folyik, úgy, hogy a gyakorlati év megszüntetése még nem tekinthető lezárt kérdésnek. *Németországban nem is egy, hanem két év előzetes gyakorlati évet követelnek meg ma is a főiskolai hallgatóktól, Svédországban, Norvégiában és Dániában szintén.* Ha ezekben a művelt országokban még mindig kitartanak az előzetes gyakorlatszerzés elve mellett, akkor nem lehet azt hazánkban csak úgy kézlegyintéssel elintézni. Igaz, hogy Németországban is állandóan vita folvik a gyakorlati képzés megoldásának mikéntjéről, ami azt mutatja, hogy ez bizony fogas-kérdés. A „*Der Diplomlandwirt.*” című német folyóiratban már egy éve cikkeznek „*Die praktische Ausbildung des Diplomlandwirts.*” címmel. Vannak, akik nem az előzetes, hanem az utólagos gyakorlatszerzés mellett foglalnak állást.

Hazánkban a Köztelekben is élénk vita volt erről és a hozzászólók többsége az *előzetes gyakorlati esztendő újból való bevezetését* tartotta kívánatosnak. Néhai *Faber* Sándor gazd. akadémiai tanár indítványára *Ruday* Barna megszavaztatta az Or-

szágos Gazdasági Szakoktatási Tanács tagjait és a többség itt is az előzetes gyakorlati év mellett tört lándzsát. A modern pszichológia kiemeli az *élményszerű előadás* fontosságát. Igen ám, de szegény tanár hiába színesíti előadását gazdasági élményeivel, ha egyszer a hallgató még egyáltalán nem szerzett a mezőgazdasági világban élményeket. A hallgató aktíve csak akkor tud bekapcsolódni a szaktárgyak előadásába, csak akkor érti meg igazán a magyarázatokat, ha lelki szemei előtt felvonulnak a gazdasági év eseményei. Egészen más füllel hallgatja az olyan ifjú a búza-vetést, a cukorrépa egyezést, más érdeklődést tanúsít a sertés-hizlalás iránt, aki már részt vett a termelés, a hizlalás folyamatában maga is, — egészen más szemmel nézi a tudomány igazságait, aki már magába szívta a gazdasági élet levegőjét. Gyakorlati tudás nélkül gyöker nélküli lesz a tudomány. A német egyetemi és főiskolai professzorok többségének is az a véleménye, hogy sikeres kiképzés csak a már megszerzett gyakorlati tudás alapján lehetséges.

Hogy ez mennyire így van, azt bizonyítja az az egyéni érzés, amely minden olyan tanulnivaló emberben úrrá lesz, aki néhány évet az akadémia után a gyakorlatban eltöltött. Ki nem gondolt arra, ki nem érezte át, milyen jó volna most hallgatni a növénytermelést, az állattenyésztést, milyen üdvös volna, ha a két-három évi praktizálás után ülhethénk be az akadémia padjaiba. Hiába, a mi mesterségünkben a *szilárd alapot* a gyakorlat adja.

A háború után sok török hallgató végezte hazánkban, az akadémiát Ezek részben gyakorlat-szerzés, de főleg a magyar nyelv elsajátítása végett bevezették azt az érdekes metódust, hogy előbb elvégezték a földműves iskolát, vagy valamely uradalomban helyezkedtek el és csak azután iratkoztak az akadémiaira. Hányszor emlegették ezek a derék törökök, mennyivel könnyebben emésztik meg az akadémiai tananyagot, mivelhogy már a gyakorlatban voltak.

Mindezek ellenére távol áll tőlem az a szándék, hogy a helyzetei megbolygassam a gyakorlati év bevezetésének sürgős követelésével. Az akadémiaik, illetőleg a főiskolák jelenleg a tangazdasági kiképzés alapjára helyezkedtek. Egyenlőre maradjunk ezen az alapon. Annak megjegyzésével, hogy ez nem zárja ki azért a jövőben a gyakorlati év visszaállítását. Ma hirtelenében ez sok lenne. Hiszen így a kiképzés öt évre terjedne. A jövőben azonban a tangazdasági gyakorlat meghagyása mellett szükségesnek tartjuk nem két év, hanem egy év előzetes gyakorlat megkívánását. A gyógyszerészeknél is megkövetelnek két év gyakorlatot.

Addig is azonban, amíg ez megtörténik, vezessük be a *nyári gyakorlatot*. Kötelezzük a hallgatókat arra, hogy legalább két nyári vakáció alatt cséplőellenőrségre és általános gyakorlat szer-

zésre mezőgazdasági üzemekben elhelyezkedjenek. Az állami birtokok is bevonhatók ebbe, de biztosak vagyunk abban, hogy hazai földbirtokosaink is tanúsítanak annyi megértést e követelménnyel szemben, hogy elősegítik annak véghezvitelét. Napjainkban szívesen is fogadnák az ilyen nyári gyakornokokat, hiszen; mindenütt intelligens munkaerő hiányban szenvednek.

Miért nem pótolhatja a tangazdasági gyakorlat a magángazdasági gyakorlatot?

Elsősorban azért nem, mert a tangazdasági gyakorlatszerzés során nem áll fenn *szolgálati viszony*. Egészen más alapokon nyugszik a gyakorlatszerzés abban az esetben, hogy ha a gyakornok *felelős közegnek* és szolgálati viszonyban állónak érzi magát.

A mezőgazdasági üzem állandóan működésben lévő organizmus, ezt nem elég napokon, sőt heteken át sem figyelni, abban egy éven keresztül benne kell élni. Nem elég az, ha egyes munkákat, pl. a vetést, takarmány betakarítást, fejtést megtekintik, vaigy akár végigcsinálják, de ezt a munkát kiszakítják abból a sorozatból, amelynek egyik láncszeme. így nem lesznek a hallgatók tisztában a munka menetével, nem élik bele magukat az üzemvezetésbe, nem érzékelik ki az egyes előkészítő munkák fontosságát és természetét.

Hiányzik a mezőgazdasági cselédekkel, hónaposokkal és napszámosokkal való közvetlen érintkezés. Hiányzik az időjárásnak a mezőgazdasági munkák végzésére való hatásának, az időjárás ellen való védekezésnek stb. megfigyelése is.

A mezőgazdasági üzem élete, a gyakorlat által felvetett sok apró-cseprő, de mégis fontos kérdés csak egy külső uradalomban bontakozik ki az ember előtt; a hatóságokkal való érintkezés és viszony, a munkás fogadások, stb. csak ennek keretében sajtíthatók el.

A helyes tangazdasági oktatás követelményei.

A legfőbb követelmény az, hogy az eddiginél nagyobb oktató személyzet legyen. Az első éven ismét 100 körüli hallgató van, így bizony nehezen megy a gyakorlati oktatás egy tanár, vagy két tanár közbenjöttével. *Négy-öt tanárnak, illetőleg tanársegédnek kellene működni a gyakorlati tanszéken.* Az egyénekkel való foglalkozás, a csoportokra osztás csak így képzelhető el.

Ha megnézzük apáink, ismerőseink régi hallgató-korabeli fényképeit, akkor érdekes emlékeket látunk. A cséplőgép tetején, mint etetőt, másutt mint petrencekésztőt látjuk a régi ismerőst. Az öreg gazdák váltig hangoztatják, mennyivel alaposabb volt a gyakorlati kiképzés azelőtt. Sok hivatkozás történik a szarvasi középfokú tanintézetre és a földműves iskolákra is.

A gyakorlati kiképzést túlságba vinnünk nem szabad. A főiskola célja nem lehet az, hogy a kaszkalapálástól a birnyírásig, az asztagrakástól a sajtkészítésig mindent megtanítsion. Egy főiskolásnak nem lehet az a legfőbb ambíciója, hogy ő legyen az első kaszás és a legjobb traktorvezető. A gépészmérnök sem a legideálisabb mozdonyvezető, az építészmérnök sem tudja úgy a tetőfedést, mint az építőmester. Ne követeljünk meg tehát minden gyakorlati munkát, de igen is, mint már mondtuk, a leglényegesebb gyakorlati tennivalókat végig kell csinálni és el kell sajátítani. Akik abban az időben végezték az akadémiát, amikor az évfolyamokat oly sokan megrohmozták, azok felé nyugodtan kiálthatnám: Tegye a szívére a kezét, aki megtanulta az akadémián a vetőgép beállítását! Már pedig ez fontos, ezt meg kell tanulni. De csak úgy lehet, ha a tanár nem is csoportban, hanem egyenként mindenkivel végigcsináltatja töviről-hegyére az egész műveletet. A cséplést, a különböző méréseket, a silózást, a magtári és takarmány előkészítő gépek kezelését, a tejkezelést, a vaj készítést, a befogást, az állatgyógyászat hétköznapi teendőit, hogy csak a legfontosabbakat említsem, mindenkinek meg kell tanulni.

Kétségtelen, hogy Szarvason és a földműves iskolákban elsőrendű a gyakorlati oktatás, olyan mértékben azonban nem kívánhatjuk azt meg a főiskolán. A metodust követni lehet, figyelembevve azonban az elűtő körülményeket.

Fontos, hogy a hallgatók *egész nap* foglalataskodjanak a tangazdaságban, akár hetes rendszer, akár napos rendszer keretében történik a kiképzés. A fizikai munkától nem szabad irtózni! A kötelező munkaszolgálat korában, amikor még az elméleti pályákra készülők is fizikai munkát vállalnak és a sportolás előtérbe-helyezésének korában semmi kivetni valót nem találhatunk a munkák fizikai begyakorlásában.

Vigyázzunk arra, hogy a tangazdasági oktatás ne naplódiktálásában merüljön ki és ne részletmunka legyen. Annak nincs értelme, hogy a hallgató egész nap répa-prizma rakásával, vagy kaszálással foglalkozzék és mással semmivel.

A gazdasági akadémiák az utóbbi években nagy mértékben tökéletesítették a gyakorlati oktatást a tangazdaságokban. Magyaré várotf, Debrecenben és Kolozsvárott különös adottságok vannak. Magyaróvárott *Groffits* Gábor igazgató sok létesítménnyel egészen új alapokra fektette a gyakorlati oktatást. Nemcsak a vetőgépet viszik be a gyakorlati tanterembe, hanem a tehenet is. Ott mérik, ott bírálják. Debrecenben *dr. Halász* Miklós oktatása volt híres Pallag-pusztán. A major helyben van, a hallgatók szeme előtt történik minden. Kolozsvárott még konviktus is van a majorban, ott is laknak az első éves hallgatók.

Távol áll tőlünk a mezőgazdasági egyetem bírálata, még sem térhetünk ki annak megállapításai elől, hogy a vidéki gazdasági akadémiák, illetőleg főiskolák tangazdasági oktatása össze sem mérhető az egyetemi tangazdasági oktatással. Budapestről a pátyi tangazdaságnak csak pár órás, legfeljebb félnapos látogatása lehetséges. Bármilyen gyakran, akár két hetenként is történjék ez a látogatás, az mégis csak kirándulásszerű. Ezzel célt nem érhetünk, mert az a röpke látogatás csak szemléltető jelleggel bír, csak egy rövid benyomást kapnak a hallgatók az éppen jelenlétük alkalmával ott folyó munkákról, de nem tudják sem az előzményeket, sem a következményeket. Már pedig a tangazdasági gyakorlati oktatás legfőbb célja épp az összefüggések logikájának, láncolatának megismerése. Ily módon azonban nem tudhatják a hallgatók beleélni magukat az üzembe, nem válnak annak részeseivé.

Nem elég az, hogy a hallgatók pl. csak magát a takarmányozást lássák, a takarmány készítését, a pácolást, a takarmányok összekeverését, az abrak előkészítését azonban nem figyelhetik meg. Nem lehetnek jelen a hajnali állatmázsálásoknál sem, pl. hízó sertéseknél, vagy göbolyöknél. Mezőgazdasági gyakorlat-szerzés szempontjából pedig a legegyszerűbb, legprimitívebbnek látszó munkál sem szabad elhanyagolni, mert sajnos az élet megmutatta, hogy olyan segédtszettek is kerülnek uradalmakba, akik még egy mázsálást sem tudnak végrehajtani.

A gazdasági akadémiákon oly jól bevált hetes rendszer bevezetése itt nem oldható meg.

Hiányzik az egyes munkákban való gyakorlati részvétel. Márpedig ez is egyik lényeges követelmény.

További hiányok: Nem vehetnek részt a számadások vezetésében, nem vezethetnek önállóan napszámkönyvet, stb., nem készíthetnek napi- és hetijelentést, nincsenek jelen a parancskiadásnál, nem figyelhetik meg a napi munkateljesítményeket

Nagyon fontos körülmény a mezőgazdasági főiskolákon az, hogy a gyakorlati oktatás nem merül ki a tangazdasági oktatásban. A termelés-technikai tantárgyak előadását állandó gyakorlatozás kíséri. Silózási, állatbonctani, növénygyűjtési, becsléstani, tagosítási gyakorlat. Magyaróvárott a gépkísérleti állomás, a növénytermelési és növénynemesítési kísérleti intézet, a tejgazdasági kísérleti állomás bekapcsolásával szintén állandó gyakorlatozás válik lehetővé. Ugyanez fennáll más vonatkozásban Debrecenben és Kolozsvárott is.

A mezőgazdasági főiskolákon minden tantárgy előadásánál figyelembe veendő a gyakorlati vonatkozások. A természettudományi tantárgyaknál is történjék mindig utalás a gyakorlatra, a termelés-technikai összefüggésekre. Ezzel egészül ki igazabavéve a gyakorlati oktatás.

A kisüzem fokozottabb figyelembevétele.

Tárgyilagosan megállapítható, hogy gazdasági akadémiáink eddigelé a tantárgyak előadása során a nagy üzem igényeit iparkodtak kielégíteni. A növénytermelést, az állattenyésztést, az üzemtant előadó tanár lelki szemei előtt mindig a nagy üzem képe lebegett, a szakkönyvek, kéziratok is a nagy üzemhez szabódtak. A múltban ez így is volt helyes. A gazdasági akadémiákról 70—80%-ban földbirtokosok és gazdatisztek kerültek ki, tehát olyanok, akik a nagy üzemet szolgálták. Anélkül, hogy megakarnók húzni a lélekharangot a nagybirtok fölött, meg kell állapítanunk, hogy a helyzet gyökeresen megváltozott. A kisüzemek szaporodása, a kiscgazdák felkarolása és általában a mezőgazdasági kultúrának a nép széles körében való meggyökereztetése folytán napjainkban a főiskolát elhagyó ifjagnak 60—70 százaléka gazdasági felügyelőnek, tanainak, érdekképviseleti és szövetkezeti tisztviselőnek, tehát olyanak készül, aki a kisemberek ügyes-bajos dolgával foglalkozik, akinek a kisüzemek gazdálkodását kell ismernie. Ehhez a nagy irányváltoztatáshoz alkalmazkodniok kell a főiskoláknak. Azért a jövőben minden tantárgynál ki kell térni a kisüzemre. A főszaktárgyak oktatását át kell alakítani. Néhai Faber Sándor gazd. akad. tanár már 20 évvel ezelőtt javaslatot dolgozott ki arra nézve, hogy egy gazdasági akadémiával kapcsolatosan *minta kiscgazdaság* létesíttessék. Ma már ez sem elégséges. Ajánlatos volna minden főiskolával kapcsolatosan *minta kiscgazdaságot* beállítani, hogy a hallgatók a kisüzem vezetésében is gyakorlatot szerezhessenek, annak a szükségleteivel és munkakörével is tisztában legyenek. (Németországban kisüzemekbe is beosztják a hallgató-jelölteket előzetes gyakorlat-szerzésre.) Igen üdvös volna a Pömczi által javasolt „gyakorló körök” létesítése, ami azt jelentené, hogy a közeli falukból egy, vagy több kört alakítanának és eme körzetekben a hallgatók maguk végeznék el a szakoktatási, az érdekvédelmi és az igazgatási munkát.

A kiscgazdákkal való fokozottabb érintkezésnek nyomait megtaláljuk Magyaróvárott az Avária Iskolaszövetkezet alakításában és abban a helyes szellemű munkában, amelyet Pallag pusztán látunk. Itt a hallgatók gazdasági köre kiszáll vidéki községekbe és ott is tart szaküléseket. Ezt teszik a földműves iskolák is. Ezt ajánlatos utánozni minden főiskolának.

Kérdések — aggályok — feleletek.

Ne féljünk az elnéptelenedéstől.

Azután a gyors iramú létszám emelkedés után, amelyet a gazdasági akadémiáknak négy éves főiskolákká fejlesztése eredményezett, talán felesleges is az elnéptelenedés kérdésével foglalkozni. Mivel azonban annak ellenére, hogy a négy éves főiskolává való fejlesztés egyik célja éppen az akadémiák benépesítése volt, mégis akadtak komoly közéleti férfiak részéről olyan ellenvetések, hogy a négy évre való emelés éppen az ellenkező hatást eredményezi, mint amit reméltek tőle, így indokoltnak látszik, hogy ezzel a véleménnyel szembenézzünk. Az aggály tehát az, hogy a hallgatók száma még csekélyebb lesz, mert a négy éves főiskola elvégzése több költségbe kerül, mint a három éves akadémiáé. Hogy ez az aggodalmaskodás nem állja meg a helyét, azt már a tények bebizonyították. Napjainkban hozzászoktak már a szülők és a főiskolára iratkozó ifjak ahhoz, hogy négy éves tanulmányi időre rendezkedjenek be. Hiszen valamennyi főiskolát három évről négy évre emelték. Akik azért iratkoztak az akadémiára, mert azt hitték, hogy az három éves lévén talán „könnyebb., azok jobb is ha elmaradnak. Aki valamely diplomát óhajt szerezni, annak az a fontos, hogy az a diploma), amit a kezébe kap, minél több irányú elhelyezkedést biztosítson részére. A szülők teljes értékű diplomát akarnak fiaiknak juttatni és a hallgatók is ilyen diplomát óhajtanak: megszerezni.

Kik végezzék el a negyedik évet?

A magyaróvári és kolozsvári főiskolára szép számmal iratkoztak be olyan hallgatók is, akik a gazdasági akadémiát már évekkal, sőt több mint egy évtizeddel ezelőtt végezték. Sokan készülődnek az „öreg gazdaszok. közül mások is az elkövetkezendő években a főiskolára való beiratkozásra. Úgy érezzük, feleletet kell adni a kérdésre: kiknek érdemes elvégezni a negyedik évet? Véleményünk szerint csak azoknak, akik akadémiai oklevelüket *1936 után* nyerték. Ez a diploma ugyanis már csökkentett értékű. Azoknak a részére, akik oklevelüket 1936 előtt kapták meg, feleslegesnek tartjuk a negyedik év elvégzését, mivel a régi oklevél teljes képesítő erejű, azaz a negyedik év után szerzett

főiskolai oklevél semmivel sem képesít többre, mint a régi három éves akadémiai. Kivételt talán azok képezhetnek, akik doktorátust óhajtanak szerezni, vagy akik minisztériumi állás után vágyakoznak, mivel remélhető, hogy előbb-utóbb mégis csak megnyílik a kapu a négy éves főiskolát végzetek előtt a földművelésügyi minisztériumban. Akiknek azonban ilyen ambícióik nincsenek, azok elégedjenek meg a régi akadémiai oklevéllel.

Becsüljük meg régi akadémiai oklevelünket és gondoljunk arra, hogy abban az időben, amikor azt fáradságos munkával megszereztük, ez volt a legmagasabb képesítés. És ne felejtsük azt sem el, hogy az *akadémia is főiskola volt!* Ezt a tényt a mezőgazdasági főiskolák szervezeti szabályzata is elismeri, amidőn ezt mondja: „*a m. kir. gazdasági akadémia néven működő főiskolák . . . 8 félévre terjedő . . . mezőgazdasági főiskolákká szervezettek át.* Kari szempontból is óvakodni kell attól, hogy az okleveles gazdák tábora két részre szakítsék és a mostani újdonsült négy éves főiskolát végzett gazdák lenézzék a három éves akadémiát végzett gazdákat.

Akik azonban vállalkoznak arra, hogy ai negyedik évfolyamot elvégezzék, azokkal szemben bizonyos elnézést kell gyakorolni. A mezei jogászkodást nem szabad megengedni, de az idősebb generációnak mégis valami könnyítést kell adni. Ezt persze szabályzatokba nem lehet foglalni, a tanároknak emberségesen és az élet adottságait figyelembe véve kell ebben a kérdésben gondolkodniuk.

Miért nem maradhatott három éves a főiskola?

A mai viszonyok között, amidőn a műegyetemen és az orvosoknál leszállítják tanulmányi időt, az a kérdés is felmerül, miért nem maradhatott három éves a főiskola? Nem lett volna-e elégéses csupán csak a cégtábla átfestése, az oklevél régi képesítő erejének visszaadása? Lehetne hivatkozni talán arra is, hogy Németországban is három évesek a mezőgazdasági főiskolák. A kérdés megítélésénél vegyük figyelembe azt, hogy *Németországban a többi főiskolák is három évesek és ott 9 éves a gimnázium és 2 év előzetes gyakorlatot is megkívánnak.* Hazánkban más a fejlődés. Minden főiskola négy éves. Az agrár tudományok lebecsülését jelentené, ha csupán a gazdasági főiskoláknál tekintenénk elégésesnek a régi három éves oktatási időtartamot.

Nem lett volna-e jobb egyetemi fakultás?

A gazdasági akadémiaikkal kapcsolatban régóta; kísértett az a törekvés, hogy a helybeli, vagy közeleső egyetem fakultásává alakítsák át. A főiskolává való átszervezés folytán ugyan már nem fenyeget ez a veszély, mégsem árt, ha egy-két szóval erről a kérdéstről is megemlékezünk. Hivatkozunk *Weis* Istvánra, aki egy ér-

tekezésében igen alapos alátámasztással kifejti az egyetemi rendszer és oktatás hibáit és arra a következtetésre jutott, hogy az egyetemi képzést szinte csak a tudományegyetemre kellene korlátozni s az egyetemek helyett *szakfőiskolákat* létesíteni. És hivatkozunk az erdészeti és az állatorvosi főiskola példájára. Ezek a főiskolák azelőtt a földművelésügyi minisztérium tárcájához tartoztak, de abban a sajnálatos időben, amikor a kultuszminisztérium hatalmas arányú terjeszkedési vágyával nem tudott megbirkózni a földművelésügyi minisztérium, ezt a két patinás főiskolát elragadták a földművelésügy fennhatósága alól és a kultusztarca alá vonva egyetemi fakultást csináltak belőle. Azóta sokan belátják máir, hogy kár volt. A földművelésügyi minisztérium jobban megértette kívánságait, mióta egyetemi fakultások lellek, meglatssúdott az adminisztráció és anyagi szempontból is károsodtak. A főiskolák elméletibbek lettek, lábrakapott a műegyetem utánzása, a tanárok közül sokan Pestre törekszenek, úgyannyira, hogy Pestre is akarják hozni az erdészeti kart, ami ellen érdekképvisletük kézzel-lábbal tiltakozik. Óriási baklövés volna a nagymultú gazdasági akadémiákból vagy mezőgazdasági főiskolákból egyetemi fakultást alakítani. Megszűnnék a jogfolytonosság, elveszne az önállóság, nem ápolhatnák a tradíciókat, elhomályosulna a gyakorlatias irány! A főiskola: saját kívánalmai szerint tudja magát alakítani. A szabadabb fejlődés kapui sokkalta inkább tárva vannak előtte.

Néhai Darányi Ignácot is foglalkoztatta a gondolat: mezőgazdasági egyetemet létesíteni a gazdasági akadémiák, az erdészeti és a bányászati, valamint az állatorvosi főiskola bevonásával. Nem merte azonban megvalósítani, mondván, hogy ezek a főiskolák annyira a maguk vonalán fejlődtek, annyi tradíciójuk van, annyira a saját lábukon járnak, hogy nem célszerű azt megbolygatni.

Kisvárosokban?

Az a kifogás is fel-fel bukkan a gazdasági főiskolákkal szemben, hogy elönytelen az, hogy kis városokban vannak. Erire válaszunk az, hogy mind erkölcsi, mind anyagi szempontból sokkalta előnyösebb a gazdasági főiskoláknak vidéki városokban, való léte, mint nagyvárosokban, különösen pedig Budapesten. Amiképpen az úszást nem lehet megtanulni a levegőben, hanem csakis a vízben, azonképpen a gazdálkodás tudományát sem lehet elsajátítani a tanterem padjaiban ülve, a párhuzamos gyakorlati gazdasági oktatás elmellőzésével. Az orvosok képzésének *nagyvárosokban van a helye, ahol a gyakorlótér: a kórházak és klinikák* rendelkezésre állanak. A gazdák képzésének vidéki gócpontokon van a helye, ahol a tangazdaságban benne élnek, ahol a környékbeli gazdasági élettel összeköttetést tarthatnak fenn.

Hosszasan el lehetne bölcsekedni az érvek egész sorozatán, amelyek mind-mind amellett szólnak, hogy nagyon jól van így, nagyon bölcsen cselekedtek az alapítók, amikor a gazdasági főiskolákat vidéki városokban létesítették. Az anyagi költségek kisebbek, a szellem egészségesebb, minden együtt van, egymáshoz közel esik, a nagyvárosi élet forгатaga nem kapja el a nagyrészt vidékről származó hallgatót, aki tanulásra, az önképzésre több időt fordíthat. Ezért telepítették Németországban is a főiskolák egy részét vidéki városokba és még a berlint is — Dahlembe. Amidőn a létesítendő gazdatiszti internátussal kapcsolatosan a Magyar Nemzeti Bank volt nagynevű elnökénél: *Baranyay* Lipótnál jártunk, ezt mondotta: *Csak ne Budapesten építsenek internátust! Csak Budapestre ne hozzák a vidéki fiúkat, itt elvesznek, U't etromlanak ...* A nagyváros átalakító és megkötő ereje ismeretes. Aki négy éven át belekóstol a nagyvárosi életbe, megszokja a magasabb kultúrigényeket, a nagyváros által nyújtott előnyöket és szórakozási lehetőségeket, az nem szívesen megy vissza a vidékre. Ezt igazolja a mezőgazdasági egyetemet végzett hallgatóság elhelyezkedése is. A Gazdatiszti Címtárban nem tudunk hetvennél több olyan egyént összeolvasni, aki a gyakorlati életben helyezkedett el. Így van az orvosoknál is. Azok sem akarnak falura menni.

Hazafiúi szempontból is nagy jelentőségű a gazdasági főiskoláknak vidéki városokban való elhelyezése Magyar kultúrmissziót teljesítenek a főiskolák Kolozsvárott is, Magyaróvárott is Végvárak ezek, amelyek a magyarság erejét sugározzák ki magukból és megmentik a magyarságot a magyarságnak. Hogy Magyaróvárott magyar utcanévek és magyar falragaszok vannak, azt lisztára a magyaróvári gazdasági akadémiának köszönhetjük.

Kell-e újabb főiskola?

Nemrégiben többször olvashattunk a napilapokban airtól, hogy Szegeden, vagy Szabadkán gazdasági akadémiát, vagy egyetemi mezőgazdasági kart állítanak fel. Bármennyire is átérezzük és folytonosan hangoztatjuk a felsőfokú mezőgazdasági szakképzettség jelentőségét, a mostani viszonyok között mégsem helyeseljük e terveket. Amíg a meglévő gazdasági főiskolák befogadó képessége elégségesnek bizonyul, addig nem megokolt újabb főiskola életre hívása. A mai időkben különben is nehéz volna a semmiből egy új főiskolát létesíteni. A tudományos felszerelések beszerezhetetlenek és tanári kar sem varázsolható elő akkor, amidőn a meglévő főiskolák is az utánpótlás nehézségeivel küzdenek. Ha majd a békeidők helyreállanak és a meglévő főiskolák befogadó képessége szűknek bizonyul, akkor érkezik el az ideje újabb főiskolák alapításának.

Mezőgazdasági főiskola és földbirtokpolitika.

Kassa visszakerülése alkalmával az agrár intelligencia erőteljesen szorgalmazta a kassai gazdasági akadémia megnyitását. ICzt ai földművelésügyi kormányzat elutasította és a kassai gazdasági akadémiát középfokú tanintézeté alakította át. *Teleki Mihály* gróf, akkori földművelésügyi miniszter a kassai mezőgazdasági középiskola megnyitásán kifejtette, hogy a földbirtokpolitikai alakulása folytán nincs szükség több gazdasági akadémiára, a kisüzem előtérbe lépése s a középbirtok szaporodása folytán megokolt az akadémia középiskolává való átalakítása. Olyan kijelentések is elhangzottak, hogy az akadémiák a nagybirtokosok és a gazdasztek főiskolái, a nagybirtok mutakozó szükségletét ezek teljesen kielégítik, így tehát többre nincsen szükség.

Bár a mezőgazdaság fejlesztési törvény hatalmas arányú részletei már magában véve is elegendő cáfolatot jelentenek az ismertett felfogás tarthatatlanságára, mivel elvéve még mindig akad ilyen elavult vélelem, ezt a kérdést is szükséges érintenünk.

Egészen elhibázott a gazdasági felsőoktatást úgy felfogni, hogy annak csak a nagybirtok szempontjából van jelentősége. Ez merő tévedés! Ha az európai államok mezőgazdasági felsőoktatását tekintjük, akkor megállapíthatjuk, hogy azokban az országokban, ahol a nagybirtoknak már nyoma sincs, aránylag több mezőgazdasági szakoktatásügyi intézmény van, mint hazánkban. Ez érthető is, mórt hiszen a mezőgazdasági kultúra széles néprétegekben való terjesztése csakis olyan szakemberek útján képzelhető el, akik a legmagasabb fokú mezőgazdasági szaktudást megszerzték. *A földreform, a kis emberek felkarolása tehát még inkább szükségessé teszi a főiskolákat, mint a nagyüzem.* A gazdasági felügyelők, gazdasági tanárok, érdekképviselési tisztviselők számai szinte hónapról-hónapra szaporodik hazánkban, a gazdasztanácsadás bevezetése, a földbirtokpolitikai módozatok végrehajtása mind több és több szakember munkába állítását kívánja.

Mindebből világosain következik, hogy elhibázott és veszedelmes volna szakoktatásügyi politikánkat olyan elgondolás szerint igazítani, hogy alsó, közép és felsőfokú szakiskolákra olyan mértékben van szükség, amiképpen a kis-, közép- és nagybirtok egymáshoz viszonyított aránya alakul. A gazdasági főiskola nem. függvénye a nagybirtoknak, a birtok megoszlás megváltozása a főiskolák jelentőségére és számára nem lehet befolyással.

Szociális intézkedéseket.

A gazdasági akadémiáknak négy évre való felemelése egy-magában véve még nem elégséges ahhoz, hogy az ifjúságot a mezőgazdasági pályára csábítsuk. Múlthatatlanul szükséges ehhez azoknak a szociális intézményeknek és különböző kedvezményeknek az életrehívása, amelyeket az egyetemen élvez a hallgatóság-

Magyaróváron sürgősen modern internátust kell építeni! Hiszen az elsőéves hallgatók egy részét már nem tudják felvenni az elhelyezkedési lehetőségek korlátozottsága miatt. Szaporítani kell az ösztöndíjakat és alapítványi helyek létesítését, a tandíjmentes helyek szárnál!. *Nagyobb ösztöndíjakat kell adni és lehetőleg minden megkötöttség nélkül!* Nem célirányos kötelezni a hallgatókat előre, hogy 6 évig pl. tanárok legyenek. Mi lesz akkor, ha a hallgató pár év után rájön arra, hogy ő mindennek való, csak tanárnak nem? Lesz abból haszon, ha valakit hajlam és hivatásérzet nélkül tanárságra kényszerítünk? Az érettségi után általában még nem olyan érettek az emberek, hogy pontosan eltalálják milyen pályára alkalmasok. A mesterséges eszközök sohasem bizonyulnak hasznosoknak. A mezőgazdasági intézményeknek és a nagybirtokosoknak is ösztöndíjakat kell adományozniuk, hogy a kellő utánpótlás meglegyen.

Új minősítési törvényt!

Utoljára hagytam a legkényesebb kérdést: új területek elfoglalását az okleveles gazdák részére. A földművelésügyi minisztériumnak be kell látnia, hogy méltatlan dolog az, ha saját főiskoláik nevelteit nem fogadják be státusukba. Egy minisztériumnak kell annyira értékelnie a maga szülte főiskolákat, hogy azoknak: diplomáját elismerje. *Meg kell tehát változtatni a minősítési törvényt, meg kell nyitni a diplomás gazdák részére a mezőgazdasági tudást feltételező állásokat, az egyenlő elbánás elvét kell érvényesíteni a jogász tisztviselőkkal való viszonylatban, helyet kell engedni a földművelésügyi igazgatásban, a minisztérium fogalmazási státusában.* Ebben az esetben remélhetjük igazán a gazdasági főiskolák felvirágozását.

A németországi három éves főiskolák képesítenek a minisztériumokba Szabályzatlukban ez világosan benne foglaltatik. Az olaszországi mezőgazdasági főiskolák szintén. Igazolja ezt az Institute Italiana di Cultura per l'Ungheria *Világhy* Károly gazd. akad. tanárhoz intéztt felvilágosító nyilatkozata.

A példa követése.

Idézettel kezdtem — idézettel végzem. Ismét a „Köztelekében 15 évvel ezelőtt írt cikkemre hivatkozom. *„Az akadémiák átalakításánál a mintaszerűen megszervezett állatorvosi főiskolát kellene példának venni és a reformálásnál autonómiát, jelleget, tanárok és hallgatók viszonyait illetően teljesen ilyen módon eljárni.*

Az állatorvosi főiskolát a lyoni után a második gyanánt emlegették. Ha az átszervezés a nagy *Groffits* Gábor szellemében, az ő iránymutatása szerint történik, a mezőgazdasági főiskola Európa legelső agrár főiskolája lesz.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
<i>A négyéves mezőgazdasági főiskolák</i> — — — — —	3
<i>Mi tette szükségessé az átszervezést?</i> — — — — —	5
<i>A mezőgazdasági főiskolák szervezeti szabályzata</i> — — —	9
A 4 éves oklevél — — — — —	10
A 3 éves oklevél — — — — —	11
A kolozsvári és magyaróvári akadémiák átszervezése — —	12
<i>A szervezeti szabályzat bírálata</i> — — — — —	13
Az igazgatói rendszer megszűnése — — — — —	13
Dékán helyett rektor! — — — — —	14
Magántanárokat! — — — — —	15
Doktorátust! — — — — —	16
Áthelyezések megszűnése — — — — —	16
A 3 éves tanulmányi idő — — — — —	17
Keszthely és Debrecen is főiskola legyen! — — — — —	17
<i>Tanulmányi rend</i> — — — — —	19
Az m. kir. mezőgazdasági főiskolákon az egyes félévekre elő- írt tantárgyak és azok kötelező heti óraszama — — — —	19
Szigorlatok — — — — —	22
<i>A tanulmányi rend bírálata</i> — — — — —	23
Miben különbözik a 4 év a 3-tól? — — — — —	23
Milyen többletet ad a IV. év? — — — — —	23
Jogi tantárgyak — — — — —	25
Közgazdasági és agrárpolitikai tárgyak — — — — —	25
Kémiai tárgyak — — — — —	25
Új tantárgyak, amelyek az egyetem órarendjén nem szere- pelnek — — — — —	26
Agro-pedagógia — — — — —	26
A mezőgazdaság fejlesztésének különleges kérdései — —	27
A népies mezőgazdasági oktatás módszerei — — — — —	28
Az ellenőrzés, a hibakutatás és begyakorlás módszerei a mezőgazdasági üzemben — — — — —	29
<i>A jó tanár</i> — — — — —	32
<i>A gyakorlati oktatás kérdése</i> — — — — —	34
Előzetes gyakorlatot! — — — — —	34
Miért nem pótolhatja a tan gazdasági gyakorlat a magángaz- dasági gyakorlatot? — — — — —	36
A helyes tan gazdasági oktatás követelményei — — — — —	36

	Oldal
<i>A kisüzem fokozottabb figyelembevételé</i> — — — — —	39
<i>Kérdések — aggályok — feleletek</i> — — — — —	40
Ne féljünk az elnéptelenedéstől — — — — —	40
Kik végezzék el a negyedik évet? — — — — —	40
Miért nem maradhatott három éves a főiskola?	41
Nem lett volna-e jobb egyetemi fakultás? — — — — —	41
Kisvárosokban? — — — — —	42
Kell-e újabb főiskola? — — — — —	43
Mezőgazdasági főiskola és földbirtokpolitika — — — — —	44
Szociális intézkedéseket — — — — —	44
Új minősítési törvényt — — — — —	45
A példa követése — — — — —	45